

DIPLOMADOLGOZAT

Simon Orsolya Anikó

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Szent István Campus

GAZDASÁG-ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR

Pénzügy mesterképzési szak

A válságok hatása a hazai háztartások megtakarítási szokásaira

Belső konzulens:

Dr. Thalmeiner Gergő
Adjunktus

**Belső konzulens:
intézete/tanszéke:**

Vidékfejlesztés és Fenntartható
Gazdaság Intézet
Befektetési, Pénzügyi és Számviteli
Tanszék

Készítette:

Simon Orsolya Anikó

Pénzügy mesterképzési szak

2023

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	4
2. A hazai háztartások megtakarításai	6
2.1 Mi is az a megtakarítás.....	6
2.2 A megtakarításból befektetés	8
2.3 Melyik legjobb megtakarítás	10
2.4 Előnyök és hátrányok	12
2.5 A megtakarítási hajlandóság	17
3. Makrokörnyezeti hatások.....	20
3.1 Infláció	21
3.2 Kamat, alapkamat.....	22
3.3 Reáljövedelem.....	22
3.4 Pénzügyi tudatosság	23
4. A kockázat.....	25
4.1 Kockázat fogalma, típusai	25
4.2 Kockázattvállalás	27
4.3 Kockázat és hozam.....	30
5. A válságok befolyása Magyarországon	31
5.1 2008-as válság háttere, hatása	31
5.2 COVID-19 okozta válság háttere, hatása	34
5.3 A két válság összehasonlítása	36
6. A kutatás módszertana	38
6.1 Kérdőíves kutatás	38
7. Kutatási célkitűzés vizsgálata	40
7.1 I. Hipotézis vizsgálata	41
7.2 II. Hipotézis vizsgálata	46
7.3 III. Hipotézis vizsgálata	49
7.4 IV. Hipotézis vizsgálata	52
7.5 Kutatási eredményeim összefoglalása.....	54
8. Összegzés.....	55
Irodalomjegyzék.....	58
Ábrák jegyzéke	62
Táblázatok jegyzéke.....	63
Mellékletek listája	64
Mellékletek	65

Bevezetés

A magyar lakosság szerepe az utóbbi évek válságai után igencsak felértékelődtek a gazdaság számára. Fontos lett, miben teszünk félre, mennyit fektetünk be rövid, illetve hosszú távon, és ezt milyen megtakarítási formában tesszük. Ezen döntések elősegíthetik a bevételek és a kiadások ingadozásainak kisimítását, javíthatják a tervezhetőségét a pénzügyi jövőképek. Az elmúlt időszakban elgondolkodtam, vajon a hazai háztartások pl. egy kis család hogyan gondolkodik, hogyan dönt ebben a helyzetben a megtakarításokat tekintve, úgy, hogy 2008-ban már megtapasztalhatott egy válságot. A megtakarításukat figyelembe véve (ha van), hogyan takarítanak meg, esetleg milyen befektetést választanak hozzá? Hogyan befolyásolja a döntésüket ez, egyáltalán befolyásolja? Számít, hogy valaki mennyire jártas a mai pénzügyi világban, esetleg másképp takarít meg, ha tudatosabban gondolkodik? Ezeket a kérdéseket szeretném körbejárni. A kapott adatokat egymás mellé tenni, szerintem érdekes lesz. Van-e tendencia, lássuk hogyan reagálta le a lakosság ezt a kérdést. A lakosság körében volt-e különbség demográfiai vagy akár iskolázottsági szinten, hogy hogyan takarítottak meg. Van-e különbség életkorhoz mérten? Természetesen a középpontjában a két válság okozta befektetési kedv vizsgálata áll. Szeretném megtudni, hogy a 2008-as válság és a 2020-2021-es¹ válság miben és hogyan befolyásolta a hazai befektetéseket, egymáshoz viszonyítva. Nőtt-e a befektetési kedv, vagy csökkent, vagy esetleg a meglévő pénzkészleteket a háztartások befektetési célra használták fel és nem csak „a párna alá tették”? Primer kutatásom azért erre esett, mert a Covid évek alatt elég meghatározó kérdés volt ez, akár baráti körben, akár munkahelyi szinten. A mi családjunk is elgondolkodott, vajon megéri-e egyáltalán megtakarítani. Ha igen milyen formát válasszunk, hogy a pénzünket ne csak „félre tegyük”.

Amikor elkezdtem a témával foglalkozni, kérdések sora merült fel bennem és el is veszttem picit a megválaszolásukat keresve. Több cikket és statisztikát kerestem meg, de felszínesen kerültem csak közelebb a témát illetően. Ezért döntöttem úgy, hogy mélyebben megvizsgálom, hiszen úgy látom, nagyon is szükség van ezerke az instrumentumokra.

A megtakarítás megfogalmazásával kezdem, hiszen annál többet jelent, mint hogy az a pénzeszköz, mely nem kerül elköltésre, gondolkodhatunk értékpapír, állampapír, befektetési alapokba, vagy akár másféle tárgyi befektetésekre is, mint megtakarítás. (Sokan félve az

¹ Továbbiakban Covid válságnak fogom a dolgozatomban említeni, akár a két évet egybe vizsgálva is.

inflációtól, tárgyi eszközbe menekítették a pénzüket). Első felében a dolgozatnak magát a megtakarítás fogalmát, jellemzőit, típusait taglalom, mely szerintem a vizsgálatom megértését fogja szolgálni. Hiszen a megtakarítás egy tágabb értelemben vett befeketés a jövőbe, és rajtunk áll, merre indulunk vele. Majd a makrogazdasági környezetről is írok pár gondolatot a megtakarítások helyzetéből nézve. Ezt követően pedig a kockázatról szeretnék beszélni, miért is fontos ezt megvizsgálni, majd a kockázatvállalási hajlandóságot is megfigyelem és jellemzem. Utolsó fejezetben a saját (primer) kérdőíves felmérésem eredményeit, a kapott információkat szeretném ismertetni, mellyel a célom az volt, hogy felmérjem a megtakarítási szokásokat befolyásoló összetevőket, faktorokat, attitűdöket és tudatosságot.

Kutatási kérdésem így összefoglalva: *A magyar lakosság pénzügyi megtakarításra vonatkozó attitűdje a 2008-as és a Covid válság hatására változott?*

2. A hazai háztartások megtakarításai

2.1 Mi is az a megtakarítás

A megtakarítás szónak két jelentése is van. Az első: kevesebbet fizetni vásárláskor. „Ha lehet, kiárúsításokon vásárolok!” Második: tartalékot képezni. „Félre kell tegyek valamennyi pénzt nyugdíjas napjaimra.” A gazdag emberek mindkettőhöz nagyon értenek (Robert 2004).

Persze attól, hogy kevesebbet költök, még nem lesz megtakarításom, ahhoz rendelkeznem kell egy adott időszakban bizonyos mértékű felhalmozott anyagi tartalékkal. Makrogazdasági fogalomként a megtakarítást a következőképpen is értelmezzük: a háztartások jövedelmük egy részét elfogyasztják, egy részét pedig megtakarítják. Ezért a megtakarítás nem más, mint fel nem használt jövedelem (SPEIGELNÉ 2022). Úgy is fogalmazhatunk, hogy amikor valaki pénzt keres, a bevétele egy részéről lemond, nem költi el azonnal arra, amire szüksége van vagy vágyik, hanem félreteszi azt a jövőre. A pénzügy egyik kulcsfogalmának is tekinthető, lehet rövidebb távú, pl. egy konkrét célra, vagy hosszabb távú, a nyugdíjra való felkészülés, öngondoskodás, vagy az anyagi biztonság növelése, befektetés.

A megtakarítás fontos szerepet játszik a pénzügyi tervezésben, gondolkodásban. Ne gondoljuk azt, hogy csak a vállalkozások terén, hanem a háztartásokban is. A rendszeres megtakarítás lehetővé teszi a pénz gyűjtését és növelését, valamit hosszabb távú célok elérését. Meg kell jegyeznem, hogy a megtakarításokhoz olyan kiadások csökkentése vagy megszüntetése is szükséges, amelyek nem fontosak az egyén számára. A megtakarítások felértékelődnek abban az időszakban, amikor váratlan kiadások merülnek fel vagy nagyobb pénzösszegre van szükség egy adott cél elérése érdekében. A megtakarítások lehetővé teszik az egyének számára, hogy fenntartsák a pénzügyi stabilitást, és segítsenek elkerülni az adósságok és hitelproblémák kialakulását, hosszú távon biztonságot is jelenthet.

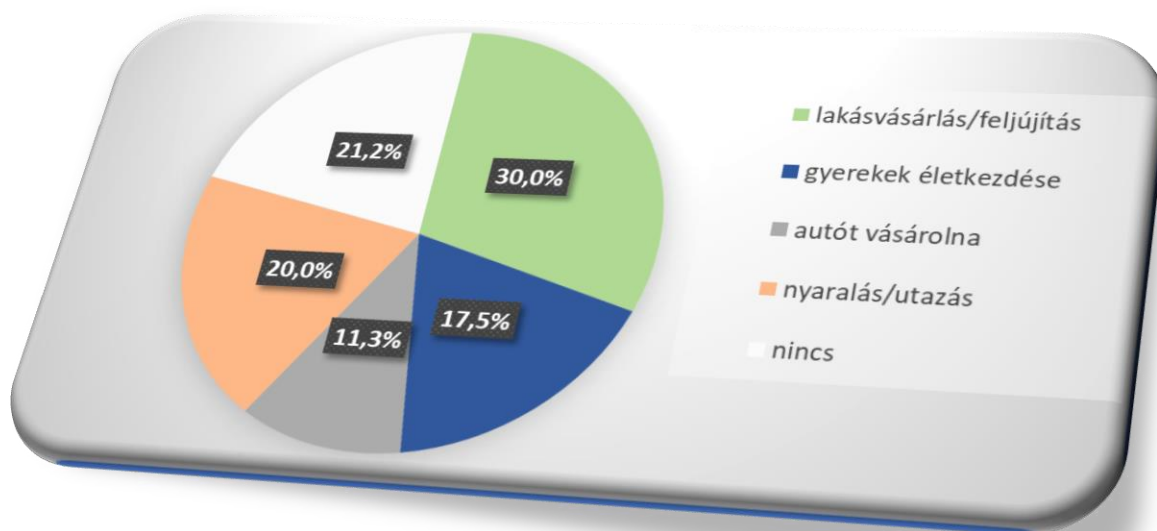
Egy friss 2023 májusában végzett 500 fős kutatás szerint a magyarok 23,6 százaléka minden egyes kiadását megtervezi. A megkérdezettek 36,4 százaléka pedig a főbb kiadások előtt veszi számba, hogy az még belefér-e a családi büdzsébe. – világított rá a Kantar kutatása, melyet a Provident Pénzügyi Zrt. anyavállalatának (International Personal Finance – IPF) készített.

Azon kívül, hogy a korcsoportok szerinti bontás is hoz magával érdekes információkat, mivel a kutatás szerint a 55-75 évesek a pénzügyi tudatosság zászlóvivői, de erről és a pénzügyi

tudatosságról bővebben is foglalkozom egy fejezetben (INDEX 2023). Kantar a kutatásában azt is megkérdezte, hogy mire költenék a válaszadók a megtakarított pénzüket. Kiderült, hogy csaknem 30 százalék, lakásvásárlásra vagy felújításra gyűjt. Az alábbi diagrammon (1. ábra) részletesebben lehet látni, mire tesznek félre a magyarok (HELLOVIDÉK 2023).

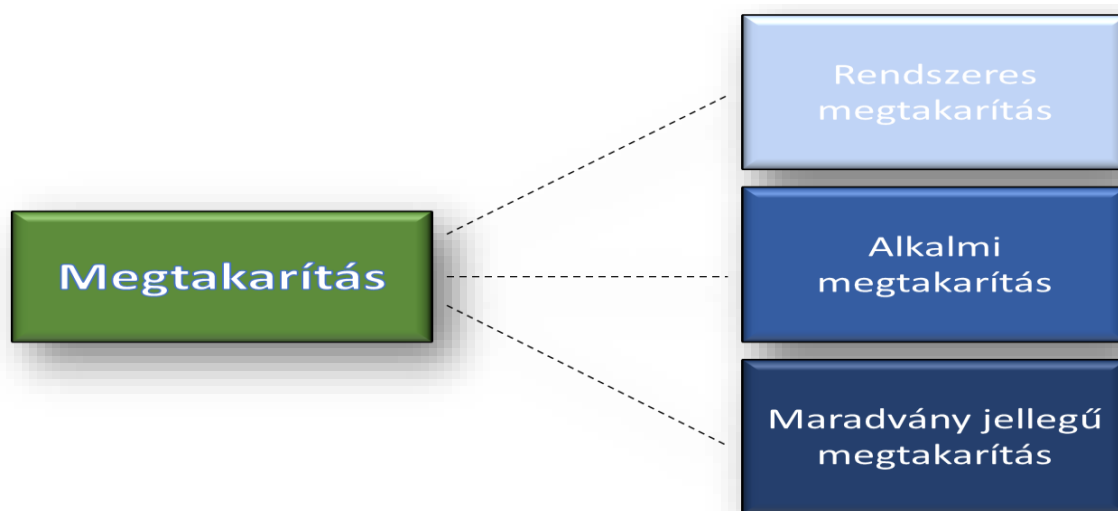
1. ábra: A magyar lakosság főbb megtakarítása (2023)

(Forrás: Saját szerkesztés (Kantar kutatásról megjelent cikk alapján, HELLOVIDÉK 2023))

A kutatásból is lehet látni, hogy a megtakarításnak számos emberi tényezője, azaz megtakarítói viselkedés jellemzi. Ez alapján a megtakarításokat 3 csoportba sorolhatjuk. A megtakarítói viselkedés jellemzői alapján beszélhetünk rendszeres, alkalmi és maradvány jellegű megtakarításról (KIRÁLY J., MÁJER B. (1997). A megtakarítások függenek a megtakarítói viselkedésektől, milyen döntések élethelyzetek és célok állnak mögöttük (BARANYI A. – SZÉLES ZS 2008).

2. ábra: A megtakarítások csoportosítása megtakarítói viselkedés alapján
(Forrás: Saját szerkesztés BARANYI A. – SZÉLES ZS (2008) A hazai lakosság megtakarítási hajlandóságának vizsgálata alapján)

✚ A rendszeres megtakarítások tudatos döntés eredményei. Általában hosszú távúak, miáltal alacsony a likviditásuk, alapvető célja a vagyon felhalmozása. Leggyakoribb formái: életbiztosítás, hosszú lejáratú hitelpapírok.

✚ Az alkalmi megtakarítások nem rendszeres jövedelemből származnak, ezért nehezen tervezhető, hiszen egyéni, spontán döntés a meghatározó itt. Tipikus formái: a bankban elhelyezett betétek, a lakossági folyószámlák lekötött részei, a rövid lejáratú banki papírok és a likvid részvények. Hozzáférhetőségük általában egyszerű, gyors, likviditásuk foka magas.

✚ A maradvány jellegű (reziduális) megtakarítások esetében a rendszeres jövedelmünknek azt a részét takarítjuk meg, amely véletlenszerűen marad meg, nincs mögötte tudatos döntés. Ilyen például a készpénz és a lakossági folyószámla követel egyenlege (BARANYI A. – SZÉLES ZS 2008).

2.2 A megtakarításból befektetés

A háztartások pénzügyi megtakarításainak nagysága fontos kérdése a makroökonómiának. A közgazdászok általában azzal a feltételezéssel élnek, hogy a háztartások megtakarításai jelentik a megvalósuló beruházások pénzügyi alapját (TATAY T. 2009). Úgy gondolom, ez a felvetés igencsak helytálló, ha ezzel a feltételezéssel élünk, akkor a lakosság

fogyasztási cikkekre, lakásvásárlásra fordított jövedelmét tekinthetnék beruházásnak is, ám akkor a megtakarítás fogalmát jóval tágabban kellene értelmezni, mint ahogy az előző fejezetben kifejtettem. A továbbiakban csak „tisztá” pénzmegtakarításra fókuszáltam a dolgozatomban.

Tehát a megtakarítás szó arra vonatkozik, hogy valamilyen jövőbeni cél érdekében valaki, félre teszi a jövedelme egy el nem költött részét. Legfőképp értékállóságra törekszünk, rövid vagy hosszú távú céllal, ez a megtakarítási céltól is függhet, de biztosabb nyereségre, biztonságra vágyunk. Kevesebb pénzügyi ismerettel és alacsonyabb kockázattal rendelkezők is tudnak megtakarítani, gondolunk csak bele pl. a matracunk alá félretett pénzre.

Ezzel szemben a befektetés, az a folyamat, melynek során a tőkével rendelkező személy megvásárol különböző eszközöket abból a célból, hogy a befektetett tőke értékét növelje. Tehát a befektető jövedelemtermelő eszközöket vásárol, hogy hozamra tegyen szert, a jövőbeli pénzteremtés a célja. Befektetés alatt, akár rövid akár hosszú távú folyamatot is érthetünk (MÁTÉ 2022). Persze kockázatvállalási oldalról nézve egy befektetési konstrukció kiválasztása sokkal bonyolultabb és magasabb kockázattal is kell számolni, mint egy alacsony, minimális megtakarítási forma esetében, de nyilván a hozama is több lehet. Persze ne felejtsük el, hogy a befektetést hitelből is meg tudjuk valósítani, pl. ingatlan, termőföld bérbeadásával. De dolgozatomban csak a megtakarítások oldaláról kívánok vizsgálni, és hogy mely befektetés a kedveltebb. Továbbra is érzékeljük, hogy a megtakarítás és a befektetés fogalma nagyon közel áll egymáshoz és nem lehet teljesen elválasztani őket, sokkal inkább átfedésben állnak. Hiszen befektetni csak a már megtakarított összeget lehet. Ebből a félretett összegből lesz később a befektetés, amit valahol, valamilyen formában elhelyezhetünk.

Egy régi személyes példával élve: Gyerekkoromban, 1980-es évek legvégén az OTP-nek volt egy megtakarítási tippje az általános iskolásoknak, egy Takarékbélyeg gyűjtőlap. Minden egyes félretett forintomat bélyegre válthattam és így láttam a megtakarításomat és kézzelfoghatónak éreztem. Nem költöttem el a zsebpénzem cukorkára, hanem oda tettem félre. Ám az akkori konstrukciónak, nem voltak elég alaposan kidolgozva és mivel a szüleimmel nem csinálunk semmit a bélyegekkal, így azok nem maradtak értékállóak és az akkori megtakarításom gyakorlatilag kidobott pénz lett mára. Így utólag, jobb lett volna akkor cukorkára költeni. Közel 10 éve jártam az OTP-nél, mint egy, információgyűjtés céllal, mit is ér most ez az én megtakarítási gyűjteményem a piacon. Mosolyogva, több telefonbeszélgetés után 1000 Ft-ot ajánlottak fel érte, természetesen kerekítve a bélyegek összegét, semmi mást. Tanulság

számomra az, hogy ha megtakarítunk egy összeget az nagyon jó, de tovább kell gondolnunk mit is kezdünk vele.

„A megtakarítás a pénzügyi céljaid elérésének első számú és igencsak fontos eleme, azonban befektetés nélkül ezzel sokra nem jutsz.” (MÁTÉ 2022)

2.3 Melyik a legjobb megtakarítás?

A lakosság számára sok rövid és hosszútávú megtakarítási forma létezik. Ezeknek a kiválasztása természetesen nem egyszerű feladat. Elsősorban azért, mert ugyanaz a megtakarítási forma szerepelhet akár több bank vagy biztosító kínálatában is. Folyamatos eltérések lehetnek a kondíciók tekintetében is. Nem mindegy ugyanis, hogy alacsony vagy magas kockázatú megtakarítást választunk. Így tehát a végeredmény a hozamok tekintetében sem mindegy. Csak a pontos igények ismeretében tudjuk meghatározni a célunkhoz leginkább illeszkedő megtakarítási formát, hogy az adott típusokból a legjobb ajánlatot válasszuk ki. Éppen ezért kijelenthetjük, hogy olyan, hogy legjobb megtakarítási forma a piacon nem létezik (GRANTIS 2022).

Tehát a számunkra ideális megtakarítási forma rendkívül szubjektív, ahogy a céljaink kitűzései is. Céljaink mindennapi kijelölése az élet része, és elősegíti az olyan sokrétű területeken elért eredményeket, mint a tanulás, az egészség, valamint a biztosabb anyagi jólét elérése. Valójában a megtakarítások befektetésének eldöntésekor a személyes fogyasztási célok tisztázása a pénzügyi tervezési folyamat legfontosabb része (FREDERICK 2021). Hiszen pl., ha az életpálya szakaszokat vizsgáljuk, mindenkinek más-más az optimális. Nem ugyanaz a konstrukció lesz kedvező egy egyetemistának és egy nyugdíjasnak. Viszont, a konkrét célok kitűzése növeli a célok iránti elkötelezettséget (GOMEZ-MINAMBRES 2012). Például, ha az egészség megőrzést tartjuk fontosnak és szeretnénk félre tenni és biztonságban tudni magunkat, az Önkéntes Egészségpénztár egy jó megtakarítási forma lehet, adókedvezményt kapunk rá. Ha csak a következő évi nyaralási terveinkre teszünk félre, akkor a bankszámlánkon is tarthatjuk az összeget vagy megtakarítási számlán, utóbbinál egy picit kamatban reménykedhetünk. Abban az esetben, ha családot alapítunk és házat szeretnénk vásárolni, felújítani, akkor jó termék lehet számunkra a lakástakarék.

Egy friss pénzügyi kutatásból megállapították, hogy a családalapítás előtt állók takarítanak meg a legtöbbet. A kutatásban generációk szerint is megnézték a megtakarítási képességeket, érdekes különbséget fedeztek fel. A 18-34 éves korosztályban volt a legmagasabb, 30,4 százalék a havi megtakarítók aránya, ezzel szemben az 55-75 éves kor között csak 11,6 százalék. Pedig azt feltételezték, hogy idősebb korban a jövedelem is emelkedik, az emelkedő korral és a szakmai tapasztalattal (INDEX keresetek kutatás 2023). Függetlenül attól, épp melyik életszakaszunkban vagyunk, a megtakarítási lehetőségek korlátozottak vagy sem, egy biztos, az egész életünket végig kísérik, kísérhetik.

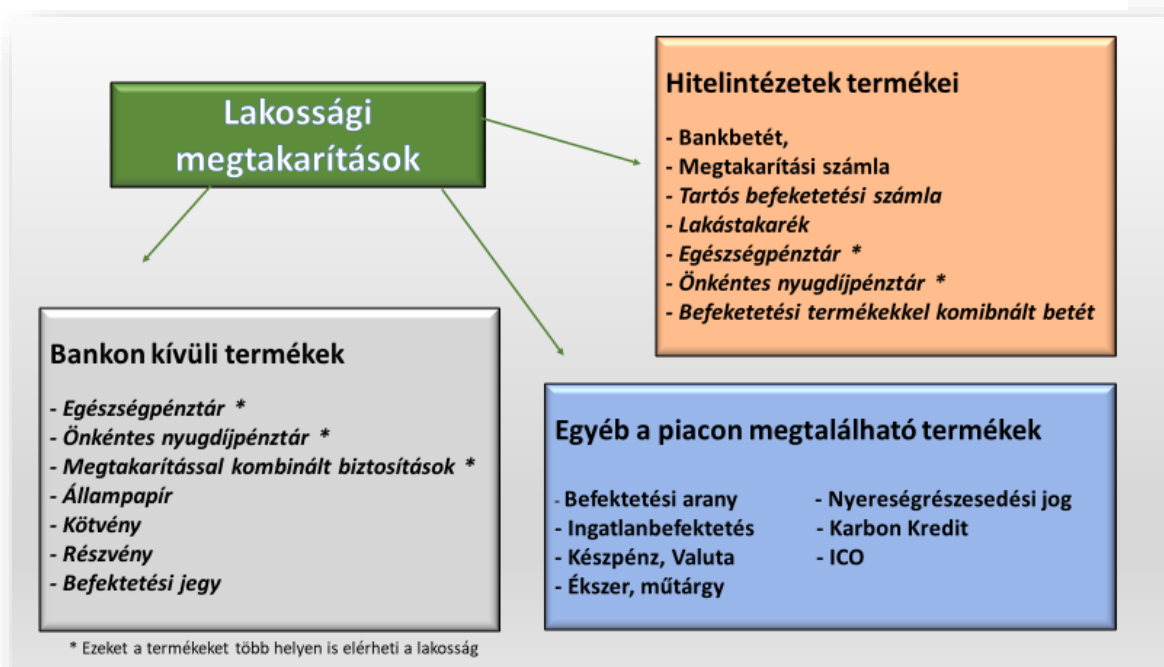
3. ábra: Megtakarítási típusok életpályaszakaszonként (Forrás: www.mnb.hu, MNB Életpályaszakaszok)

2.4 Előnyök és hátrányok

Az előző fejezetben kifejtettem, hogy nincs olyan, hogy tökéletes megtakarítási forma. Itt is, mint mindennek előnyei és hátrányai vannak, attól függően, hogy milyen eszközökben helyezzük el a pénzünket. Tehát minden egyes instrumentumnak más-más a lehetősége. Ahhoz, hogy az egyes termékek előnyeit és hátrányait bemutassam, mindenképpen beszélnem kell az adott típusokról is. Majd ezt követően egy táblázatban összefoglalom mely előnyei és hátrányai vannak az egyes típusoknak.

4. ábra: Lakossági megtakarítási lehetőségek (teljesség igénye nélkül)
(Forrás: Saját szerkesztés)

Nézzük meg, melyek ezek pontosan, mit is takarnak az elnevezések ².

Bankbetét: Megtakarított pénze kamatoztatásának legegyszerűbb módja, ha azt bankbetétként helyezi el. A betét a banknál forint- vagy devizaalapú betétszámlán vagy betéti okirat ellenében elhelyezett pénzösszeg, melyre a bank – előre meghatározott módon – kamatot fizet.

²Forrás: <https://financer.com/hu/megtakaritasok/>, és BAREITH T. (2020)

Tartós befektítési számla: A Tartós Befektetési Számla a törvényben meghatározott feltételek teljesülése esetén kedvezményesen adózó. Részben vagy egészben mentesülhet hozamok utáni adó megfizetésétől. Közép-, illetve hosszú távú (legalább 3-5 év). Az első év az úgynevezett gyűjtő év, ekkor van lehetősége befizetéseket teljesíteni. A befizetési időszak minden esetben a számlanyitási év december 31. napján zárul. A következő év január 1. napjától indul a megtakarítási időszak. Egy évben egy szolgáltatónál egy TBSZ számlát nyithat.

Megtakarítási számla: A számlanyitás általános célja az értékmegőrzés, illetve a vagyon gyarapítása. A különbség az, hogy ebben az esetben nincs meghatározott lekötési idő, a számlán történhet számlamozgás: érkezhet átutalás, vehető fel róla készpénz. Így a megtakarítási számla fő előnye, hogy a tulajdonosa rugalmasan hozzáférhet, mégsem veszíti el a megtakarítása után járó kamatok jelentős részét.

Lakástakarék: Ha lakáscélra szeretne félretenni, akkor a havi szintű elköteleződésre kell számítani, megtakarítások tarthatóak lakástakarék számlán is. Az állami támogatás megszűnése után a lakástakarék ad bizonyos mértékű bónusz jóváírást a befizetések után, amely akár a 30 százalékot is elérheti az egyes termékeknél a teljes befizetett összegre nézve.

Egészségpénztár: Nagyon egyszerű termékről van szó, leginkább egy bankszámlához tudnám hasonlítani, ahol a befizetett összeget adott termékek körére fel lehet használni, viszont a befizetések után visszakapsz 20%-ot a pénztári számládra.

Önkéntes nyugdíjpénztár: Hasonlóan a EP-hez itt is kaphatunk adókedvezményt. A tagok önkéntesen fizetnek havi vagy éves befizetéseket a nyugdíjpénztárba, amelyet az intézmény hosszú távú befektetésekké helyez, hogy a tagok számára nyugdíjszolgáltatásokat biztosítson a jövőben. Visszafizetése az időssek nyugdíjazása során történik.

Megtakarítással kombinált biztosítás: egyszerre nyújt védelmet és lehetőséget biztosít a megtakarításra. A biztosított személy egy időben biztosítási védelemben részesül, miközben egy részét a befizetett díjnak a megtakarítási alapba lehet fektetni. A megtakarítási alap növekedése a befizetések és a hozamok révén történik. Általában hosszú távra tervezik.

Állampapír: Az állampapír olyan értékpapír, amelyet egy állam bocsát ki a finanszírozása érdekében. A vásárlók gyakorlatilag kölcsönt nyújtanak az adott államnak, amelyért cserébe kamatot kapnak. Az állampapírokat általában hosszabb távra, például 5, 10 vagy 30 évig lehet megvásárolni, megbízható befektetésnek számítanak.

Kötvény: Az állam, (vállalkozások) vagy pénzintézetek bocsátanak ki azzal a céllal, hogy tőkét vonjanak be. Egy adósságjegy, amelyet a kibocsátó ígérete szerint meghatározott időpontban kamattal együtt visszafizet. A kötvények többféle formában létezhetnek, például fix vagy változó kamatozású, közép és hosszú távra tervezhetünk vele.

Részvény: A részvények tulajdonosa részesedést vált ki a vállalatból, és jogosult a vállalat nyereségéből származó osztalékra, illetve jogokat is biztosíthat. A részvények ára a piaci kereslet és kínálat függvényében alakul. Rendkívül kockázatos befektetési forma.

Befektetési jegy: A befektetési jegy egy olyan pénzügyi instrumentum, amely lehetővé teszi a befektetőknek, hogy részesedést vásároljanak egy adott alapon vagy alapkezelőnél. A befektetési jegyek előnye, hogy könnyen hozzáférhető és diverzifikálhatók. A befektetők már kis összeggel is részesedést szerezhetnek egy adott befektetési alapon, amely hozamot eredményezhet számukra. Likviditása magas.

Befektetési arany: Olyan arany, amelyet befektetési célra készítenek és forgalmazznak. Ez az arany tisztán aranyból készül és általában 99,9%-os tisztaságú. A befektetési arany népszerűvé vált azért, mert hosszú távú értékőrző eszközként funkcionál. befektetési arany alkalmas lehet diverzifikációra is.

Ingtatlanbefektetés: Az ingatlanbefektetés azzal foglalkozik, hogy pénzt fektetünk be ingatlanokba, és reméljük, hogy hosszú távon jövedelmező lesz. A befektetők általában azért választják ezt a lehetőséget, mert az ingatlanok általában értéküket megtartják vagy növekszik az idővel, és rendszeres bevételt is hozhatnak a bérleti díjakból vagy az ingatlanértékesítésekből.

Készpénz, Valuta: A készpénz a legegyszerűbb és legkönnyebben hozzáférhető befektetési forma, mivel nincs szükség semmilyen közvetítőre vagy tranzakciós díjra. Azonban a készpénznek nincs kamatozása, így hosszú távon az infláció miatt csökken az értéke. Emellett a készpénzt otthon vagy más könnyen hozzáférhető helyen tárolják, ami növelheti a lopás vagy a veszteség kockázatát.

Ékszer, Műtárgy: Az ékszer és műtárgyak befektetésként való használata részben azért népszerű, mert ezek az objektumok idővel értékesebbé válhatnak. De szakértő nélkül igen nehéz jó terméket vásárolni, emellett az objektumok hosszú távra szólnak. Kockázatos.

Nyereségrészesedési jog: Egy személy részesedést szerez egy másik vállalkozás nyereségéből. A nyereségrészesedési jog lehetőséget adhat arra, hogy az investor passzív befektetőként kapjon részesedést a vállalkozás nyereségéből, anélkül, hogy aktív szerepet vállalna a vállalkozás irányításában, vagy napi működésében. Az investor általában csak az eredményekre támaszkodik és nem vesz részt a döntéshozatalban vagy a vállalkozás napi ügyeiben.

Karbon Kredit: A karbonkreditek kibocsátási egységek, amelyeket vállalatok vásárolhatnak meg, hogy kompenzálják a szén-dioxid-kibocsátásukat. Amikor valaki karbonkreditekbe fektet be, eladja ezeket a kibocsátási egységeket a piacon. Ha a kreditek ára emelkedik, a befektető nyereséget érhet el az eladásból. Ezzel a fajta befektetéssel nem csak pénzügyi nyereség érhető el, hanem környezeti előnyök is, mivel a karbonkreditek vásárlásával hozzájárulunk a szén-dioxid-kibocsátás csökkentéséhez. Azonban fontos megjegyezni, hogy a karbonkreditek piaca ingadozó lehet, és a befektetés kockázatokat is tartalmazhat.

ICO: Az ICO (Initial Coin Offering) mint befektetés meglehetősen kockázatos lehetőség a pénzügyi piacokon. Az ICO egy kriptovaluta vagy token értékesítését jelenti azáltal, hogy a projekt mögöttes platformja vagy technológiája mögötti befektetőknek eladja ezeket az érmeiket vagy tokeneket. Kockázatos.

Az alábbi táblázatokban pontokba szedtem melyek az egyes termékek előnyei és hátrányai.

1. táblázat: Megtakarítási termékek előnyei és hátrányai
(Forrás: Saját szerkesztés)

I. Hitelintézeti termékek		
Megnevezés	Előny	Hátrány
Bankbetét	Biztonságos, likvid Kiszámíthatóság.	Alacsony kamatszint.
Tartós befektetési számla	Kamatadó kedvezmény.	Alacsony kamat.
Megtakarítási számla	Rendkívül likvid. A hozam kedvező.	Alacsony kamatszint.
Lakástakarék	Kedvező hitellehetőség.	Rendszeres fizetési feltétel. (havi)
Egészségpénztár	Adókedvezmény.	Csak adott termék körben használható fel.

Önkéntes nyugdíjpénztár	Adómentes hozam. Rendelkezési jogosultság az SZJA-ban.	Csak nyugdíjas korunkban jutunk a pénzünkhöz.
Megtakarítással kombinált biztosítás	Kamatadó-mentes. Változtatható az alapok között.	Hosszú távon ajánlat. Közepes kockázat.

II. Bankon kívüli megtakarítás

Megnevezés	Előny	Hátrány
Állampapír	Gyakorlatilag kockázatmentes. A hozam előre ismert. Inflációkövető. Kiszámíthatóság.	Hosszú távra lehet csak tervezni. Itt is van kamatkockázat bár picit.
Kötvény	Könnyen eladható, megvásárolható. A hozam előre ismert.	Nincs rendszeres kibocsátás.
Részvény	A legjobb hozamot hozhatja a piacon.	Magas kockázat. Nem ismerjük előre a hozamot.
Befektetési jegy	Alacsony tranzakciós díjak.	Hosszútávra ajánlott. Közepesen likvid.

III. Egyéb a piacon megtalálható termékek

Megnevezés	Előny	Hátrány
Fizikai arany	Magas likviditás. Inflációtól védett. Értékálló.	Biztonságos. Tárolása költség.
Ingatlanbefektetés	Megtérülése független a többi befektetéstől. Passzív jövedelem.	Működtetése jelentős költséggel járhat. Hosszú távú.
Készpénz, Valuta	Könnyen hozzáférhető. Független mindenkitől.	Nem véd az infláció ellen. Nem értékálló. Nem biztosít hozamot.

Nyereségrészesedési jog*	Osztalék jogot biztosít.	Hosszútávú befektetés. Kiemelt kockázat.
Karbon kredit*	Kiemelt befektetés. Kiemelt hozam.	Likviditása nehézkes. Bizonytalan piac.
ICO*	Nyilvános. Forrásgyűjtési forma.	Rendkívül kockázatos. Likvid piaccal nem feltétlenül rendelkeznek.
Ékszer. Műtárgy*	Értékálló. Magas hozama is lehet.	Szakértelmet kíván. Biztonságos tárolása költség.

*Az itt említett befektetések az MNB által nem felügyelt tevékenységek példái és többek között ezekre sem vonatkozik az Országos Betétbiztosítása Alap, valamint a Befektető-védelmi Alap garanciája.

2.5 A megtakarítási hajlandóság

A megtakarítás azt is megmutatja, hogy a háztartások (egy időszakra vonatkozóan) mennyit nem költenek el jövedelmükből, tehát mekkora részt nem költenek el fogyasztásra. Ezért meg kell említeni a megtakarítási határhajlandóság fogalmát. Keynes is a jövedelemből fogyasztásra nem fordított összegként határozta meg a megtakarítást (HANSEN (1965)). A megtakarítási hajlandóságot tehát, véleménye szerint, alapvetően a fogyasztási hajlandóság befolyásolja. Senki nem takaríthat meg anélkül, hogy közben ne szerezzen vagyontárgyakat. Ezek a vagyontárgyak lehetnek: pénz, követelés, bizonyos tőkejavak. A megtakarítást egy olyan kétoldalú dolognak tekintette, mint a fogyasztást. Az egyén megtakarítása nem befolyásolja saját jövedelmét jelentősen, de az egyén fogyasztásának nagysága befolyásolja a többi egyén jövedelmét. A jövedelemből való megtakarítást Keynes álláspontja szerint nyolc főmotívum határozza meg (MAGYAR TUDOMÁNY 2021). A felsorolásban a megtakarítási motívumok egyikében jelenik meg csak a kamat: „Kamat és értéknövekedés élvezése, vagyis az az eset, amikor előnyben részesítik a későbbi nagyobb reális fogyasztást a kisebb, azonnali reális fogyasztással szemben...” (KEYNES 1965).

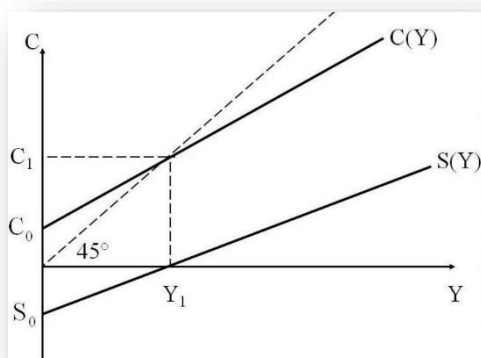
Mivel a fogyasztási kereslet a jövedelem függvénye, ezért eltérő nagyságú jövedelemhez különböző nagyságú megtakarítás tartozik. A megtakarítási függvény ebben segít, hiszen az egyes jövedelem-nagyságokhoz rendeli hozzá a megtakarítás összegét (SAMUELSON 2016).

A megtakarítási függvény

A megtakarítási függvény a megtakarítás és a jövedelem közötti kapcsolatot mutatja. A függvényt a 5. ábrán mutatja meg. A rendelkezésre álló jövedelmet a vízszintes tengelyen mérjük; a függőleges tengelyen a megtakarítás szerepel, akár pozitív, akár negatív az értéke. A megtakarítási függvény a megtakarítást rendeli a rendelkezésre álló jövedelemhez. Mivel a megtakarítás egyenlő azzal, ami nem kerül elfogyasztásra, a megtakarítási és fogyasztási függvény egymás tükörképe. A fogyasztási határhajlandóság (MPC) a fogyasztás növekménye, amely a rendelkezésre álló jövedelem egy újabb pénzegységéből származik. Ez grafikusan a fogyasztási függvény meredekségének felel meg. A megtakarítási határhajlandóság (MPS) az a pótlólagos megtakarítás, amelyet a rendelkezésre álló jövedelem egy további pénzegysége eredményez. Grafikusan ez a megtakarítási függvény meredeksége. $MPS \equiv 1 - MPC$.

Láthatjuk, hogy a jövedelem, fogyasztás és megtakarítás szorosan összefügg egymással. Pontosabban szólva, a megtakarítás egyenlő a jövedelem és a fogyasztás különbségével (SAMUELSON 2016).

5. ábra: Megtakarítási függvény
(Forrás: Karajz 2019)

A megtakarítási függvény és a megtakarítási határhajlandóság között erős kapcsolat áll fenn. A megtakarítási függvény egy gazdasági modell, amely bemutatja a megtakarítások függését a jövedelemtől és más tényezőktől. A megtakarítási határhajlandóság pedig azt mutatja meg, hogy a jövedelem mekkora változásával mennyivel változik a megtakarítás. Tehát ez a függvény azt mutatja, hogy az egyének vagy háztartások mennyi megtakarításra lesznek hajlandóak, ha jövedelmük nő vagy csökken. Ha a jövedelem nő, akkor általában a megtakarítások is növekednek, ami azt

jelenti, hogy a megtakarítási határhajlandóság pozitív. Ha viszont a jövedelem csökken, akkor a megtakarítások általában csökkennek, tehát a megtakarítási határhajlandóság negatív.

Na de mégis mi befolyásolja, mitől függ a megtakarítási hajlandóság mértéke?

A megtakarítási hajlandóság fokozatát leginkább a jövedelem mértéke, gazdasági helyzet, egyéni fogyasztási szokások és pénzügyi prioritások befolyásolják. A magasabb jövedelemmel rendelkezők általában többet tudnak félretenni, míg a gazdasági válság idején az emberek kevésbé hajlandóak spórolni. Ezen kívül az egyéni pénzügyi prioritások, mint a hosszú távú célok vagy az azonnali kiadások. Számos tényező önállóan befolyásolhatja, és ezek kombinációja is, hogy az emberek milyen mértékben takarítanak meg. Ezek a tényezők a többek között a következők:

- pénzügyi tudás, kultúra
- kulturális és társadalmi tényezők
- korösszetétel
- infláció
- gazdasági helyzet, növekedés, stabilitás
- reáljövedelem, bérszínvonal
- szociális háló
- adó és versenypolitika (pl. Áfa, SZJA)
- piaci koncentráció
- munkanélküliség
- hitelek, kamatok
- vásárlóerő

Leegyszerűsítve tehát megállapíthatjuk, hogy főleg makrokörnyezeti hatásoktól, a fogyasztói gondolkodásmódtól, azaz a pénzügyi tudatosságtól függ a megtakarítási hajlandóság mértéke.

3. Makrokörnyezet

Makrokörnyezet elemei befolyásolják a megtakarítások hatékonyságát, hozamát és kockázatát. Ezért fontos figyelembe venni őket és alkalmazkodni hozzájuk. Olyan külső erőket jelentenek, amelyek közvetetten befolyásolják a vállalatot vagy szervezetet és léteznek függetlenül attól, hogy van-e kereskedelmi tevékenységük, vagy sem. Fontos megjegyezni, hogy a makrokörnyezetre nincs befolyásunk, nem tudjuk irányítani (ECONOMY 2021).

A makrokörnyezet tényezői

Gazdasági tényezők: A gazdasági folyamatokat befolyásoló, trendeket és változásokat foglalja magában. Vagyis a GDP növekedését, az *infláció* mértékét, a munkanélküliségi ráta alakulását, a *kamatlábakat*, az árfolyamokat, a fogyasztói vásárlók jövedelmét és fogyasztási szokásait, jövedelmeket, (*reálbéreket*) valamint a befektetői környezetet.

Szociokulturális tényezők: A szociokulturális környezet az emberi társadalom és kultúra jellemzőit foglalja magába, beleértve a demográfiai tendenciákat, életstílusokat, fogyasztói preferenciákat, erkölcsi értékeket az oktatást és a pénzügyi tudatosságot. Ezek a tényezők befolyásolhatják a termékek és szolgáltatások iránti keresletet, valamint a piaci trendeket.

Technológiai tényezők: A technológiai környezet a technológia fejlődését és alkalmazását foglalja magába. Ide tartoznak az innovációk, újítások, kutatás-fejlesztési tevékenységek és technológiai infrastruktúra.

Politikai-jogi tényezők: A politikai-jogi környezet tartalmazza a kormányzati politikákat, jogi kereteket és szabályozó rendszereket. Ide tartoznak a kormányzati szabályozások, törvények, adók és engedélyek.

Természeti tényezők: A természeti környezet tartalmazza az olyan természeti erőforrásokat és jelenségeket, mint a klíma, földrajzi adottságok, természeti katasztrófák és fenntarthatósági kérdések.

Dolgozatomban a makro-környezeti vagy gazdasági elemzés most nem cél, ezért a továbbiakban csak a két tényezővel szeretnék foglalkozni: a gazdasági és szociokulturális tényezővel. Ezekből is kiemelnék 4 faktort, mely szerintem fontos a primerkutatásom és a két válság összehasonlításának leírása előtt.

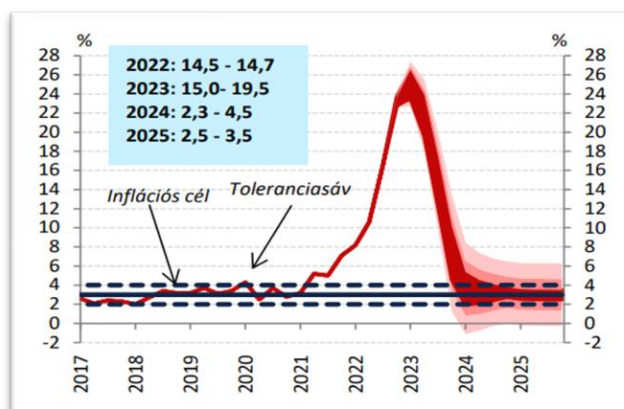
3.1 Infláció

(Gazdasági faktor)

A hétköznapiakban, ha inflációról van szó, akkor azt leginkább a pénz romlásának szoktuk nevezni. Általában az árak emelkedésével tudjuk leginkább nyomon követni. Inflációról akkor beszélünk, ha nem csak egy-egy termék ára emelkedik, hanem az áruk vagy szolgáltatások többsége. Tehát ha az árszínvonal folyamatosan és tartósan emelkedik, a pénz értéke pedig csökken (Pénzügyi fogalomtár). Az infláció gazdasági vonatkozású OED meghatározása szerint általános áremelkedést és a pénz vásárlóértékének csökkenését határozza meg (OED 2017). Néhány vezető közgazdaságtani tankönyv hasonló definíciót ad az inflációról, bár a definíciójuk fő hangsúlya sokkal inkább az első részre, hogy az inflációt általános áremelkedésként határozzák meg (O'NEILL 2017). Az infláció a pénznem értékének csökkenését jelenti idővel. Az inflációt általában százalékos növekedésként szokás kifejezni.

Az infláció okai többek között a kereslet és kínálat közötti egyensúlyhiány, a pénz kibocsátásának növekedése, a termelési költségek emelkedése vagy az adók és illetékek változásai lehetnek. Az infláció negatív hatást gyakorol a megtakarítási szokásokra, mivel a növekvő árak miatt a háztartások felélik a jövedelmük mellett a félretett pénzüket. Sokan „feltörik” a befektetéseiket, és megveszik most, amire szükségük lehet, mivel úgy gondolják, később még többet kell majd fizetni érte. Ez hosszú távon gazdasági bizonytalanságot és további költségnövekedést eredményezhet.

6. ábra: Az inflációs előrejelzés legyezőábrája
(Forrás: MNB Információs előrejelzés, www.mnb.hu honlapja)

Jelenleg az infláció csökkenése előrejelzések szerint 2023 második felében felgyorsul, majd, a várakozások szerint 2024-ben tér vissza a jegybanki toleranciasávba (MNB 2023).

3.2 Kamat, alapkamat

(Gazdasági faktor)

A **kamat** alapvetően a befektetés vagy költsége, vagy hozama. Ha például pénzt tartunk bankszámlán, a kamat a megtakarításaink hozamát jelenti, ami a pénzmennyiség növekedéséhez vezethet. Ha viszont kölcsönt veszünk fel, a kamat a tőkénk költségét jelenti, hiszen vissza kell fizetnünk a hitelt, ráadásul a kamat mértékében is fizetnünk kell a banknak. A kamatok nagyban befolyásolják a megtakarítási szokásokat. Ha például alacsony a kamat, kevés ösztönzés van a pénz megtakarítására, és inkább más lehetőségek után nézünk, amelyek magasabb hozamot ígérnek (például részvények vagy ingatlanok). Ha viszont magas a kamat, akkor nagyobb motivációval takarítunk meg pénzt a bankban, mivel a hozam is magasabb lehet (TUDASTAR 2023).

Az **alapkamat** egy adott ország irányadó kamata, mellyel az ország központi bankja, jegybankja az ország gazdaságát szabályozni tudja. A jegybanki alapkamat befolyásolja a banki betétek után járó, illetve a hitelekre fizetendő kamatot. A jegybankok elsődleges célja az árstabilitás, vagyis, hogy kordában tartsák az inflációt. Mindezt az alapkamat emelésével, vagy csökkentésével tudják elérni. Az alapkamat alakulásának többek között a lekötött betéteknél is van szerepe, hiszen a többi kamat ennek függvényében alakul.

Jelenleg az MNB tavaly szeptember 27-én emelte utoljára az alapkamatot, 125 bázisponttal 13,0 százalékra, utoljára 2000.01.20.-án volt ekkora alapkamat (MNB KAMAT 2023).

3.3 Reáljövedelem

(Gazdasági faktor)

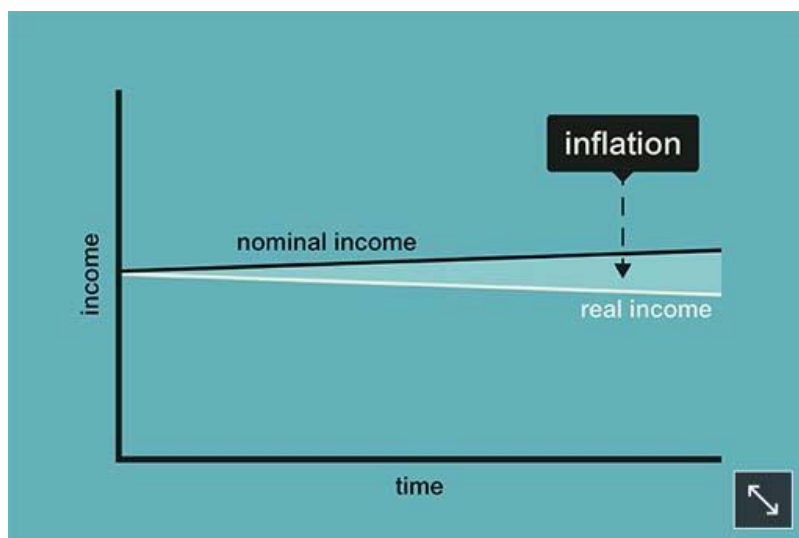
A reáljövedelem olyan fogalom, amely a jövedelem valós értékét jellemzi a pénz időbeli értékvesztésének figyelembevételével. A reáljövedelem a nominális jövedelem (azaz a jövedelem aktuális összege) inflációval történő korrigálásával számolható ki.

A reáljövedelem fogalma tehát azt jelenti, hogy a jövedelmet kifejezzük az általános árszint változásának figyelembevételével, azt mutatja meg, hogy az adott jövedelem mennyi árut és szolgáltatást tud „ér” megvásárolni a jelenlegi árakon. A reáljövedelem számításakor a gazdasági inflációra kell figyelni, mivel az általános árszint növekedése csökkenti a pénz

vásárlóerejét. Ha a jövedelem növekszik ugyanannyival, mint az árak emelkedése, akkor a reáljövedelem változatlan marad. Ha viszont a jövedelem emelkedése nagyobb, mint az árak növekedése, akkor a reáljövedelem nő. A reáljövedelem változásai befolyásolhatják a fogyasztási szokásokat, a megtakarítási arányokat és a gazdasági növekedést.

7. ábra: A reáljövedelmek mérése

(Forrás: OPEN EDU, www.open.edu honlapja)

Jelenleg: jelentős nemzetgazdasági szintű bérnövekedés ellenére a reálkeresetek, a II. negyedévben összességében 4,4%-kal mérséklődtek (KSH 2023).

3.4 Pénzügyi tudatosság

(szociokulturális faktor)

Egy olyan tulajdonság, melynek segítségével képesek lehetünk a pénzügyi szempontból mérlegelésre és tervezésre. Célja, hogy bevételeink figyelembevételével kiadásainkat átlássuk. A tudatos pénzügyi gondolkodás lényege, hogy minden helyzetben a legjobb döntés szülessen. Hosszú távon segít minket saját és családunk anyagi biztonságának megteremtésében. Ennek fő eleme a megtakarítás képzése, ami a bevétel és a fogyasztásra fordított összeg (kiadás) különbségét jelenti. Ez a pénzkezelés módszere, ahogyan az emberek a pénzügyeiket intézik. Van, aki nagyon sokat költ, sosincs félretett pénze. Van, aki sokat spórol, és nagyon nehezen adja ki a kezéből, valaki pedig befekteti a félretett pénzét stb. (Pénzügyi fogalomtár). Folyamatosan fejleszthető készség, amely segít abban, hogy az egyének tisztában legyenek a

pénzügyi döntéseik következményeivel, és képesek legyenek hatékonyan kezelni a pénzügyeket. Ez alapján a pénzügyi tudatosság bizonyos szintű pénzügyi kultúrát, célirányos magatartást, valamint megfelelő hozzáállást (attitűdöt) feltételez (MABISZ 2020).

A pénzügyi tudatosság egyes típusai

Pénzkezelési készségek: Ez magában foglalja a pénz tervezését, megtakarítások tartását és hitelhasználatot. A tudatos pénzkezelés segít abban, hogy az egyének rendelkezzenek elegendő pénzforrással a váratlan költségek fedezésére, a megtakarítások növelésére és a hosszú távú pénzügyi célok elérésére.

Pénzügyi képzettség: A pénzügyi tudatosság magában foglalja az alapvető pénzügyi fogalmak, és folyamatok megértését. A tisztább képzettség segít elkerülni a pénzügyi visszaéléseket és kihasználást, és a napi hírekből is tudunk tájékozódni.

Pénzügyi célok és tervezés: Képesek meghatározni rövid és hosszú távú pénzügyi célokat, és megtervezni annak érdekében, hogy elérjék ezeket a célokat. Ez lehetővé teszi a gazdasági helyzet tervezését és felkészülését, és biztosítja a jövőbeli pénzügyi stabilitást és biztonságot.

Pénzügyi döntések meghozatala: A pénzügyi tudatosság segít az egyéneknek abban, hogy jól átgondolt és informált pénzügyi döntéseket hozzanak. Ez magában foglalja a különböző lehetőségek értékelését, a kockázat és haszon számítását, valamint a hosszú távú hatások és következmények figyelembevételét.

A pénzügyi tudatosság hiánya a megtakarítások esetében is jelentős hatással van a lakosságra. Sokan nem rendelkeznek tartalékkal, és nehézségekbe ütköznek, ha felmerül egy váratlan helyzet. Ezenkívül a magyar lakosság általában hajlamos nagy kockázatot vállalni a megtakarításaik kezelése során. Sokan hagyják, hogy a pénzük a bankbetéteken stagnáljon, és nem lépnek be a tőzsdei befektetések vagy más kockázatosabb lehetőségek világába. Az alacsony pénzügyi tudatosság mögött számos tényező áll. Az oktatási rendszer gyakran nem tanítja az alapvető pénzügyi ismereteket, és sok ember számára az egyetlen forrása az információnak a pénzügyi intézmények reklámjai vagy rokonok és barátok tanácsai.

4. A Kockázat

4.1 Kockázat fogalma, típusai

A megtakarítási és befektetési tevékenységeknek meghatározó tényezője a kockázat. Szakirodalmi kutatásaim során nem találtam a kockázat fogalmára egységes, elfogadott definíciót, de minden megfogalmazás ugyanarról a dologról szól: az eltérés lehetősége a tervezetthez képest (a lehetséges kár értéke) és annak valószínűsége. Ez a kockázat két dimenziója. Egy adott kockázatot számtalan tényező határoz meg, a kockázatok típusa, helye, hatása stb. (CONTROLLER INFO 2013).

Kockázatnak tekintünk minden olyan döntést, eseményt, amely kimenetelét nem tudjuk előre, és általában valamilyen kedvezőtlen hatást von maga után. A kockázat szónak inkább negatív tulajdonságot tulajdonítunk, bizonytalanságot, célvesztést jelent. Persze kockázatos befektetésnél lehet pozitív kimenetelű is a befektetés. Mégis, általános megítélésben valamilyen kedvezőtlen esemény bekövetkezésének a lehetőségét jelenti. A pénzügyi kockázat nagysága függ a kamatlábak nagyságától, árfolyamoktól, a volatilitástól, a hozamok ingadozásától.

A pénzügyi kockázatnak az egyes szakirodalmakban található kategorizálása közötti eltéréseken túl, nem egységes az elnevezésük sem (KOVÁCS 2018). Van, ahol 4 van, ahol 6 kategória csoportot is olvashatunk. Számomra a következő csoportosítása tetszik a típusoknak, mert a lakossági megtakarítások szemszögéből nézve mindenre kitér, amit a piacon található termékekkel előfordulhat, mint kockázat.

A pénzügyi kockázatokat általában az alábbi, tágran értelmezett kategóriákba szokták sorolni ³:

- piaci kockázatok,
- hitelkockázatok,
- likviditási kockázatok,
- működési kockázatok,
- jogi kockázatok.

3: A pénzügyi kockázat egyes típusainak elkülönítésében a Jorion (1999) által ismertetett kategorizálást követem.

Pénzügyi kockázat típusainak jellemzői⁴.

Piaci kockázatok: A pénzügyi piacokon megtalálható termékek (részvények, kötvények, devizák, határidős termékek stb.) árának, valamint az általuk kapható hozamok ingadozásával kapcsolatosak. A pénzügyi kockázatoknak ez a fajtája a leginkább mérhető, számszerűsíthető ez annak tulajdonítható, hogy ma már rengeteg ezzel kapcsolatos a múltbeli adat, amely rendelkezésünkre áll. A piaci kockázat árfolyam- és kamatkockázat formáját öltheti. Az árfolyamkockázat az árfolyamok ingadozásából adódó veszteségek lehetőségére utal.

Hitelkockázatok: A pénzt kölcsönadó, azaz hitelező személy vagy intézmény számára a hitelkockázat abban nyilvánul meg, hogy a hitelt felvevő a kölcsönvett összeget részben vagy egészében nem fizeti vissza. Ez éppúgy kapcsolódhat egy banki hitel nem törlesztéséhez, vagy éppen az állam által kibocsátott kötvény (névértékének és/vagy kamatainak) visszafizetésére járó kötelezettségek nem teljesítéséhez.

Likviditási kockázatok: A likviditás két dologra utalhat: jelentheti egyrészt a vagyontárgy (termék) pénzzé tehetőségének mértékét, másrészt utalhat fizetőképességére. Az előbbi értelemben a likvid jelzőt (illetve a likviditás fokát) a vagyontárgy, az utóbbi értelemben a gazdasági egységre alkalmazzuk. A vagyontárgy elsősorban a piaci feltételekhez kötődik.

Működési kockázatok: A működési kockázatnál olyan lehetőségekre gondoljunk, amelyet egy adott rendszer működtetésével kapcsolatos hibák, csalás, emberi mulasztás, valamint az alkalmazott rendszerek hiányosságai idéznek elő.

Jogi kockázatok: A jogi kockázat a működés jogszerűségének (a törvényi előírásoknak, azaz a jogszabályoknak) megsértéséből, be nem tartásából adódó kockázat (pl. a piac manipulálása, bennfentes kereskedés). Ez a kockázattípus a „mérhetetlen” pénzügyi kockázatok közé tartozik.

Ezen kockázatok a megtakarítási termékeknél külön-külön is felmerülhetnek, de ezek kombinációjával is számolnunk kell a piacon.

⁴ A kockázati típusok jellemzői Bugár Gyöngyi (2016): Piaci és hitelkockázat menedzsment című könyve alapján.

4.2 Kockázatvállalás

Megtakarításunk elhelyezése előtt számtalan döntés meghozatala szükséges és mérlegelnünk kell mekkora kockázatot vagyunk hajlandóak vállalni, az adott hozam, vagy a jövőbeni anyagi biztonság elérése érdekében. A kockázatvállalási hajlandóság azt jelenti, hogy az egyén önszántából vállalja a bizonytalan kimenetelű helyzeteket. Az is megmutathatja, mekkora részét vagyunk hajlandóak kockára tenni a jövedelmünknek.

Mekkora is a kockázatvállalási hajlandóságunk? A szakirodalomban rengeteg kockázati kategóriával találkozhatunk, de hogy hogyan határozzuk meg a kockázatvállalási hajlandóságunkat, arról nem nagyon találtam pontos leírást, definíciót. Így az egyes kategóriákon keresztül igyekszem vizsgálódni, hiszen a kutatásomban fontos szerepet kap több tényező is a kérdőíves felmérés kapcsán. Kockázatvállalási szintünk lehet **alacsony, közép, magas**.

Ezeket a főleg a megtakarítási termékekkel hozzuk összefüggésbe, hiszen a megtakarításainkat tudjuk ebbe a jellemzően 3 kategóriába sorolni, és így mi magunk is „ehhez” igazodunk. A kockázatvállalási hajlandóság egyénenként változhat, az *óvatos* megtakarítók csoportjába az az egyén tartozik, aki pénzét szereti biztonságos pénzügyi termékekben elhelyezni. A kiszámíthatóság jelenti számára a biztonságot még akkor is, ha kevés, olykor még infláció követést sem hoz a befektetett összege. Általában pénzét több megtakarítási forma között megosztja. A *mérsékelt* csoportba tartozó befektető az elfogadható kockázat mellett magasabb elérésére vágyik, de legalábbis infláció feletti megtakarításban bíz. A befektetett pénzének értéke mérsékelt, de ingadozik. A *merész*, abszolút hozamorientált befektető az, aki hajlandó a legmagasabb kockázatra, de a legtöbb hozamot is szeretné elérni a befektetésével. Az árfolyammozgásra lehetőségként tekint (INVESTOPEDIA 2022).

2. táblázat. A megtakarító/befektető kockázatvállalási szintje

(Forrás: Saját szerkesztés: Az investopedia.hu, befektetési útmutatója alapján 2022)

	Alacsony	Közepes	Magas
Jellemzője	Kiszámítható Biztos	Változóan mérsékelt. Van kockázata, de biztonságos.	Nagy árfolyam ingadozás Bizonytalan
Termékei	Bankbetét Megtakarítási betétszámla Állampapír	Befektetési jegy Kötvény TBSZ Megtakarítással kombinált biztosítás	Részvény ICO Karbon Kredit
Befektető	<i>Óvatos</i>	<i>Mérsékelt</i>	<i>Merész</i>

A következő nézőpont a megtakarítói kockázatviselés. Azt gondolnánk, hogy kockázat vagy van, vagy nincs, ha pénzügyekről van szó, pedig ennél jóval árnyaltabb a kép. A kockázatvállalási hajlandóságunknak megvan a lélektani oldala is, egyénenként eltérő, hogy ki mekkora kockázatot mer vállalni (NEXTLEVEL 2016). Az emberek néha kockázatkerülő, néha pedig kockázatkereső magatartást tanúsítanak a kilátás jellegétől függően. Ezzel a kilátás elmélet foglalkozik, miszerint az emberek hajlandók viszonylag nagy kockázatot vállalni, hogy legyen esélyük a biztos veszteséget elkerülni. A kutatók azt is észrevették, hogy úgy tűnik, hogy a nyereség és a veszteség az, ami az embereket érdekli, nem pedig a vagyon szintje. Ez a probléma azt mutatja, hogy a kockázati attitűd nem azonos a nyereségek és a veszteségek esetében, ami arra utal, hogy az emberek számára nem a vagyon szintje, hanem a vagyon változása számít. Az emberek az eredményt egy referenciaponthoz képest elért nyereség vagy veszteség alapján értékelik, amelyet általában az aktuális vagyonnak tekintenek (BAREITH 2020).

Értékfüggvény: A kilátáselmélet a kockázat alatti döntéshozatal olyan modelljét kínálja, amely magában foglalja az ilyen megfigyelt viselkedést. Az emberek kockázatkerülést mutatnak a pozitív tartományban és negatív területen kockázatkeresést. A vagyonban bekövetkező változás a lényeges, a döntéseket tekintve, így nyereségekre és veszteségekre összpontosítva hozzák meg. Sok ember esetében a kockázat fogalma összeolvad a veszteség gondolatával, és a veszteségeket kevésbé fogadják el.

Kockázatvállalási hajlandóságot befolyásoló objektív és szubjektív tényezők

Ebben a kategorizálásban az **objektív kockázat** azt jelenti, hogy csak az aktuális külső körülmények, például az árfolyamok alakulása segít megjósolni azt, hogy veszteséges lesz-e a befektetés vagy sem. Nem függ a döntést hozó személyiségétől (NEXTLEVEL 2016).
Néhány példa:

- Elvárt hozam szintje mekkora
- Milyen időtávban gondolkodunk
- Mekkora a jövedelmünk
- Havonta ugyanakkora összeget tudunk megtakarítani
- Mi a célunk
- Jelenlegi anyagi helyzetünk milyen

Emellett számolnunk kell a **szubjektív kockázattal** is, ami egyénenként eltérő lehet. Ilyenkor az érzésekre, vagy az előítéletekre alapozott döntést hozunk, melyek az egyén pszichológiai alkatától, személyiségétől függenek (NEXTLEVEL 2016).
Néhány példa:

- habitus, személyiség
- élethelyzet
- valamely megtakarítási forma iránti bizalom
- jövőre vonatkozó célok
- pénzügyi tudatosság, pénzügyi ismeretek
- személyes kapcsolat, személyes hatások, befolyásolhatóság
- bizalom

Szakértők szerint az objektív kockázat csökkentése, például befektetési tanácsadók alkalmazásával vagy különböző technikák használatával (árfolyamfigyelés, diverzifikáció) sem eredményezi a szubjektív kockázat csökkenését. Tehát, ha látszólag minden objektív kockázati tényezőt sikerült megismerni, akkor is meg kell birkózni a saját személyiségből eredő szubjektív kockázattal. Tehát embertípustól függ mennyire vagyunk hajlandóak kockáztatni, többségünk inkább kerüli, vannak, akik vállalják, míg mások inkább kockázat-semlegesek (NEXTLEVEL 2016).

4.3 Kockázat és hozam

A hozam és a kockázat szorosan összefügg a befektetésekben és megtakarításokban. Mivel nem látunk a jövőbe, ezért a befektetés időpontjában a befektetés kimenetele gyakran bizonytalan. Ez a bizonytalanság a kockázat, amelyért cserébe hozamot szeretnénk kapni (INVESTOPEDIA.HU 2022).

8. ábra: Hozam és kockázat

(Forrás: INVESTOPEDIA.COM (2020), www.investopedia.com honlapja)

A hozam azt jelenti, hogy mekkora profitot vagy jövedelmet lehet elérni egy befektetés vagy megtakarítás révén. Ez általában meghatározza a befektető vagy megtakarító számára várható nyereség mértékét. A hozamot a befektetés vagy megtakarítás típusa és a befektetés időtartama határozza meg. A kockázat pedig azt jelenti, hogy mekkora veszteség vagy kiesés lehet a befektetés vagy megtakarítás során. Mértéke szintén függ a befektetés vagy megtakarítás típusától és időtartamától. Fontos megjegyezni, hogy a magasabb kockázat nem jelent automatikusan magasabb hozamot. A kockázat-hozam kompromisszum csak azt jelzi, hogy a magasabb kockázatú befektetéseknél nagyobb hozamot is kaphatunk, de nincs garancia, ez egy lehetőség (INVESTOPEDIA.COM 2020). Például a részvények nagyobb hozamot kínálhatnak, de magasabb kockázattal járnak, mert az árfolyamuk nagyban ingadozik. Ezzel szemben a kisebb hozam általában kevesebb kockázatot jelent. Például a banki betét vagy a kötvények alacsony kockázatúak, mert a befektetett pénz biztonságban van, de ezáltal a hozam potenciálja is alacsonyabb. Fontos, hogy minden befektető vagy megtakarító megtalálja az optimális egyensúlyt a hozam és a kockázat között.

5. A válságok befolyása Magyarországon

Mind a 2008-as pénzügyi válság, mind a Covid-19 járvány jelentős hatással voltak a világgazdaságra és ezzel együtt természetesen Magyarországra. Mindkét esemény befolyásolta a megtakarítási szokásokat is. De mindkét válság másképpen mutatta meg, mi az út a jövőbeli pénzügyi biztonság megteremtésére vagy egy váratlan esemény felkészülésére.

5.1 2008-as válság háttere, hatása

Az USA-ban 2007 nyarán kipukkadt egy, már sok éve alakuló ingatlanpiaci léggömb, melynek következtében a subprime jelzálogpiacon krízis alakult ki. Megingott a bizalom a jelenlegi intézményekben, eddig uralkodó elméletek kérdőjeleződtek meg. Sokan úgy gondolták, a 29. világválságnál nagyobb kihívással néz szembe a piac (LANG 2010). A világ minden pontjára elért a pénzpiacról kiindult gazdasági visszaesés hulláma 2009 tavaszára. A finanszírozási gondokkal küszködő háztartások és a pénzintézetek száma, akik nem tudták a hiteleket törleszti, nőtt. Az első problémák 2007 nyarán jelentkeztek. Több brókerház, bank, alapkezelő és jelzálog hitelező segítette ki alapjait, természetesen hitelből, vagy csődöt mondtak. Így 2007 júliusára közel 30 pénzintézet került a csőd szélére a kamatokat fizetni képtelen adósok miatt (HVG,14, 2009).

A „sokkhoz” vezető utat 2007 augusztusában az ingatlanhiteleket, de főként lakáskölcsönöket nyújtó American Home Mortgage csőd bejelentése és a francia PNB Pribas befektetési alapjai kereskedésének felfüggesztése indította el. Ezek hatására befagyott a rövidlejáratú hitelek piaca (HVG 14, 2009). Annak ellenére, hogy a nagy központi bankok megállás nélkül pumpálták a pénzt a fejlett piacok bankrendszerébe, a krízis csak mélyült. A világ legnagyobb bankjai, biztosító társaságai, jelzáloghitelezői és brókerházai óriási összegű veszteséget jelentettek be a 2007 q4-re. Majd 2008-ra a veszteségek meg is duplázódtak (TÚRÓCZI 2020).

Az időben tovább haladva a likviditási gondok is arra kényszerítették a központi bankokat, hogy a főbb pénzügyi intézményeknek további forrásokat bocsássonak rendelkezésükre. (A FED például az olcsó hitelezés érdekében az elmúlt 25 év legnagyobb kamatleszállítását kezdte meg). Mégis úgy tűnt, hogy a csődök ellenére kezelhető mederbe terelték át a válságot és a piacokon is mérséklődött a pánik, már-már nyugodtnak mondható volt. De 2008. szeptember 15-én újabb fordulatot vett a történet: a Lehman Brothers csődbe ment, a világ 4. legnagyobb brókerháza, több mint 600 Mrd USD adósságot hátrahagyva. Kimondható, hogy ez sokkolta a

nyugati világot és az összeomlás szélére sodorta a globális pénzügyi rendszert. Az amerikai fundamentális alapokból 2 nap alatt 150 Mrd USD-t vontak ki. Zuhanni kezdtek a tőzsdék, a bankközi piacok és a bankok már egymásnak sem voltak hajlandók hitelt nyújtani (TÚRÓCZI 2020).

A 2008-2009-es pénzügyi válság az európai pénzügyi csatornákon keresztül Magyarországon is érezhető nyomást fejtett ki. Ez a hatás kettős: a jelentős lakossági devizahitel-állomány a válság kirobbanása után a háztartások fogyasztásának szignifikáns csökkenését eredményezte, míg az általánossá váló üzleti bizalmatlanság a vállalati hitelezést korlátozta (MIKLÓS 2013).

A 2008-as válság okait Magyarországon a következő tényezők okozták⁵:

9. ábra: 2008-as válság okai Magyarországon
(Forrás: Saját szerkesztés)

Hitelrobbanás: A válságot elsősorban az okozta, hogy a háztartások és vállalkozások a rendkívül alacsony kamatok miatt túlzott mértékben vették fel a hitelt, ami hatalmas adóssághegyet eredményezett. A válság hátterében a nem megfelelő hitelképességű ügyfelek felvett hitelei és az ezekre épülő bonyolult pénzügyi termékek álltak.

⁵ MOLNÁR (2022) és TÚRÓCZI (2022) alapján

Banki működés kockázatai: A bankok hatalmas mennyiségű külföldi pénzt helyeztek magas kamatot nyújtó befektetésekbe, amelyek kockázatosak voltak. Amikor ezek a befektetések veszteségessé váltak, a bankok anyagi nehézségekkel küzdöttek. Az áremelkedés lassult, és a lakáshitelek vissza nem fizetése növekedett. Az ingatlanpiac térvessztése azonban a pénzüintézeteket is erősen sújtotta, mivel csökkentek az értékesítési árak, és sokkal több házat kellett leértékelt állapotban megtartaniuk.

Gazdasági mérleg egyensúlyának felborulása: Magyarországon hosszú éveken át a gazdaság külső forrásokra alapozódott, és jóval többet importáltunk, mint amit exportáltunk. Ez függővé tett bennünket a külföldi piacoktól és a külföldi hiteltől. A kereskedelmi mérleg deficitbe fordult a csökkenő kivitel és a növekvő import miatt. Az államháztartásban pedig a kormányok nagymértékben csökkentették a kiadásait és növelték az adókat, hogy csökkentsék a költségvetési hiányt és az államadósságot.

Lakossági túlfogyasztás és alacsony megtakarítások: A magyar lakosság hajlamos volt túlfogyasztani, és kevés megtakarítást képezni. Ez azért okozott problémát, mert amikor a válság beköszöntött és az emberek elveszítették a munkájukat vagy csökkent a jövedelmük, nem tudtak továbbra sem vásárolni, ami még inkább negatívan befolyásolta a nemzet gazdasági helyzetét. Az alacsony kamatszintek és a könnyen elérhető hitel lehetővé tették, hogy az emberek nagyobb összegeket költsenek háztartási cikkekre, ingatlanokra vagy autókra. A túlfogyasztás, ahogy neve is mutatja, azt jelenti, hogy a háztartások többet költenek, mint amennyit meg tudnak engedni maguknak. A túlfogyasztás hosszú távon alacsony megtakarításokhoz vezet, hiszen a háztartásoknak nincs elegendő pénzük arra, hogy pénzt tegyenek félre vagy beruházzanak. Ez azért okozott problémát, mert amikor a válság beköszöntött és az emberek elveszítették a munkájukat, vagy csökkent a jövedelmük, nem tudtak továbbra sem vásárolni, ami még inkább negatívan befolyásolta a nemzet gazdasági helyzetét.

Nem megfelelő gazdasági politika: A kormány nem volt hajlandó szigorítani a pénzügyi szektor szabályozását a válság előtt, majd nem sikerült időben és megfelelően reagálnia a válságra. Az államháztartási hiány magas volt és a költségvetési kiadások is több lett, ami tovább rontotta a helyzetet.

5.2 COVID-19 okozta válság háttere, hatása

2020-ban újabb gazdasági válság rázta meg a világot. Ugyanakkor ez a recesszió eltér a korábbiaktól, a zuhanás mértékét nem a gazdaságok belső törvényszerűségei határozzák meg, hanem inkább a járványügyi korlátozások. A gazdaságok a mélypontról alapvetően gazdasági tényezők által vezérelten kapaszkodnak majd fel, de közben a megtorpanást kikényszerítő járványügyi akadályok is jelen vannak (POLGÁRI SZEMLE 2020). 2019. december 31-én ismeretlen etiológiájú tüdőgyulladás-járvány kitöréséről számoltak be a kínai egészségügyi hatóságok és a WHO. A vírusos fertőzést okozó járvány kitörése Vuhan városában történt, ezek után tömegesen jelentek meg tüdőgyulladásos betegségben szenvedő emberek a városban, amelynek nem volt egyértelműen meghatározható oka. Az új, korábban emberben nem azonosított – rendkívül patogén koronavírus törzs (SARS-CoV-2) első előfordulását 2019. november 17-ig vezették vissza. A tudósok azt gyanították, hogy egy koronavírus hordozó ismeretlen állat fertőzte meg a vírussal az embereket. A betegek mintáiból egy korábban ismeretlen béta-koronavírusot azonosítottak, meghatározva az új vírus genomjának genetikai állományát. 2020. január 5-én WHO pekingi regionális irodája értesítést kapott Vuhanból ismeretlen okú tüdőgyulladásos betegek csoportjáról. A kínai halálesetek száma már február elején magasabb volt, mint a 2003-as SARS járvány által okozott összes halálesetek száma. 2020. január 30. a WHO kikiáltja a koronavírus-járványt nemzetközi közegészségügyi vészhelyzetnek. 2020. február 11-én megjelent adatközlése alapján az új koronavírus okozta betegség hivatalos neve „koronavírus-betegség 2019” melynek rövidített változata a Covid19.

The Guardian február 10-én megjelent cikke szerint az új koronavírus tüdőgyulladást okoz, és súlyos esetekben szervi elégtelenséget idézhet elő. 2020. március 11-én a WHO világjárvánnyá, nyilvánította a Covid19 járványt (MASZOL 2021). Ezek után számos országban bevezetésre kerülnek korlátozások, bezárások, közösségi találkozások tilalma és utazási tiltások, mindez a vírus terjedésének megfékezése érdekében. Ám a járvány következő szakaszában már a tömeges megbetegedések jelentek meg, így a járványügyi intézkedéseknek komoly gazdasági hatásai is jelentkeztek. Ezek az intézkedések vezettek el a gazdaságok teljesítményének csökkenéséhez: a kereslet korlátozódása elindította a lefelé irányuló kumulatív gazdasági folyamatokat. Megjelent a közvetlen gazdasági hatás mellett, a lélektani elem. Eddig nem tapasztalt társadalmi-gazdasági helyzet alakult ki, mindez pedig bizonytalanságot idézett elő a fogyasztók és a vállalkozások körében, így egyszerre sérült a keresleti és a kínálati oldal. A

fogyasztási és a beruházási kereslet megingott. Előbbi átmeneti túlvásárlásokat generált, megjelent a „járványcikkek” (fertőtlenítőszer, maszkok, higiéniai eszközök, tartós élelmiszerek, gyógyszerek stb.) átmeneti túlkereslete, ez akadozást váltott ki az ellátásban. Ezek összessége pedig kikezdte a gazdálkodás stabilitását, a termelékenység növekedése elakadt, a kieső bevételek az eladósodott cégeket fizetéseképtelenséggel fenyegették (POLGÁRI SZEMLE 2020). A válságot gyakorlatilag csak az első vakcinák megjelenítése lassította (2020 december) biztosan, addig országoktól eltérően válaszoltak a korlátozásokra vagy feloldásokra az esetek függvényében. A világjárvány: A COVID-19 az egész világon elterjedt, és természetesen Magyarországot sem kerülte el.

A COVID-19 válság okai Magyarországon a következők:

Nemzetközi utazások: Magyarország a turizmusban is aktív szerepet tölt be és a nemzetközi utazások közvetítésével a vírus bejutott az országba. A külföldről érkező emberek behozták és terjesztették a vírust.

Hatósági intézkedések: Az első hullámot követően a korlátozásokat enyhítették, ami lehetővé tette a vírus újbóli terjedését. Az hatósági intézkedések késői bevezetése vagy az intézkedések hiányosságai is hozzájárultak a válsághelyzet kialakulásához.

Egészségügyi infrastruktúra hiányosságai: Az egészségügyi rendszer jelenlegi állapota Magyarországon nem volt felkészülve a járvány kezelésére. A kórházak túlterheltek voltak és nem álltak rendelkezésre elegendő eszköz és szakember a hatékony kezeléshez. Az egészségügyi dolgozók szembesültek az életmentő felszerelések és eszközök hiányával.

Lakossági szemlélet: A válság kezdeti időszakában nem minden ember vette komolyan a veszélyt, és nem tartotta be a járványügyi előírásokat, például a maszk viselését vagy a távolságtartást. Ez hozzájárulhat a vírus terjedéséhez.

Gazdasági hatások: A válság gazdasági hatásai jelentősek voltak Magyarországon. Az üzleti tevékenységek leálltak, a munkanélküliség drasztikusan nőtt, és a vállalkozások nagy része nehézségekkel szembesült, ami hozzájárult az ország gazdasági helyzetének romlásához. Emellett a válság okozta gazdasági bizonytalanság miatt sokan úgy döntöttek, hogy megtakarításaikat biztonságosabb formákba helyezik át, például a hagyományos bankbetétekből állampapírokba, ami alacsonyabb hozamot eredményez.

5.3 A két válság összehasonlítása

A 2008-as pénzügyi válság és a COVID-19 járvány okozta gazdasági visszaesésnek bizonyos hasonlóságai vannak, de különbségek is jelentősek.

3. táblázat: Különbségek a két válságban⁶
(Forrás: Saját szerkesztés)

	2008-as válság	Covid-19
Okai, Okok	A lakossági jelzáloghitelek robbanásszerű növekedéséből alakult ki, amelyet a hitelkiáramlás gyorsulása és a pénzpiaci túlzott kockázatvállalás jellemezett.	A gazdasági tevékenység hirtelen leállásával és a társadalmi távolságtartás intézkedésekkel összefüggő globális egészségügyi válság következménye.
Kiterjedése	A pénzügyi szektorban kezdődött, és elterjedt a reálgazdaságra azáltal, hogy a vállalatok hitelhez jutása megszorult.	Azonnal érintette a reálgazdaságot azzal, hogy a kereskedelem, a turizmus, a vendéglátás és más ágazatok leálltak, ami gazdasági visszaesést okozott.
Hatásai	Gazdasági recessziót, vállalati csődöket és munkahelyek elvesztését eredményezte.	Hasonló hatásokat okoz, de a gazdasági hatások sokkal gyorsabban és nagyobb mértékben jelentkeztek.
Intervenciók	Jelentős mennyiségű pénzügyi intézményt mentettek meg és hoztak létre gazdaságélénkítő programokat.	A kormányok nagymértékű lépéseket tettek a gazdaság és a munkahelyek védelmére: pénzügyi ösztönzőket, a munkabérek támogatását és a vállalatok mentését.

Összességében elmondható, hogy mindkét válság jelentős gazdasági károkat okozott, de a COVID-19 járvány okozta válság sokkal gyorsabb, globálisabb és mélyebb hatást gyakorolt a világgazdaságra.

⁶ POGÁTSA (2022)

<https://www.penzcentrum.hu/megtakaritas/20200610/itt-az-osszehasonlitas-ilyen-a-koronavirus-valsag-a-2008-as-penzugyi-valsaghoz-kepest-1097312>

1. 2008-as pénzügyi válság: A válság előtt sokan magasabb kockázatot vállaltak a befektetéseikkel, például részvényekbe vagy ingatlanba fektettek. Azonban a válság következtében sok ember elvesztette megtakarításait, és ezért nagyobb biztonságot kezdtek keresni. Ez eredményezte a takarékbetétek növekedését, valamint a kockázatosabb eszközök eladását, és a készpénz tartásának növekedését. Emellett sokan elveszítették állásukat vagy csökkentették a jövedelmüket, ezért kevesebbet tudtak félretenni.

2. COVID-19 járvány: A járvány több gazdasági szektort is megrázott, és sok munkahelyet tett tönkre. Ez arra kényszerítette az embereket, hogy újraértékeljék a költési szokásaikat és a megtakarításokat prioritássá tegyék. Sokan úgy döntöttek, hogy félre teszik a pénzt vészhelyzetekre, és spórolnak a bizonytalan időkben. Emellett a járvány miatt megszorultak a tartalékaik, és nehéz helyzetbe kerültek.

Mindkét válság tehát nagy hatással volt a megtakarítási szokásokra, és arra kényszerítette az embereket, hogy óvatosabbak legyenek a pénzáramlásukkal és a befektetéseikkel. Több ember fordult a biztonságosabb lehetőségekhez, mint például a takarékbetétekhez, míg mások megtartották a tartalékiakat és a likvid eszközöket. Ez azt mutatja, hogy a gazdasági válságok és a nehéz idők nagy hatással vannak az emberek pénzügyi döntéseire és rávilágítanak a megtakarítások fontosságára.

6. A kutatás módszertana

A kutatási módszerem kiválasztása esetében igyekeztem aszerint választani, hogy melyik módszer segít hozzá leginkább a kívánt információ megszerzéséhez. A kvantitatív kutatások viszonylag nagy elemszámú mintán, erősen fókuszált, többnyire zárt kérdések mentén épül fel, emellett lehetőséget adnak összehasonlítására, illetve a különböző tényezők közötti összefüggések vizsgálatára következtetések levonására. Ezzel szemben a kvalitatív szemlélet kisebb, de mélyebb, részletesebb formában képes feltárni a kevésbé ismert változó komplex rendszerek jelenségek működését. (Babbie 2008). Ezért a kérdőíves módszert választottam, mert itt tudom mélyebben megvizsgálni és több kérdésre is megkapni a választ.

6.1 Kérdőíves kutatás, jellemzése

A kérdőívben próbáltam rövid és kevés kérdést feltenni, mert tény, hogy nagyon sok kérdésre szerettem volna a választ megkapni, de nem hiszem, hogy 30 kérdésből álló kérdőívet örömmel töltenek ki az emberek. Azért választottam az online kérdőíves kutatást, mert kényelmet és hatékonyságot kínálnak a kutatási folyamat során. Gyorsabb, egyszerűbb és költséghatékonyabb, illetve van lehetőség a nagyobb minták vizsgálatára és az adatok automatikus rögzítésére, amellett, hogy személytelenebbek, így talán többen nagyobb örömmel töltik ki.

„Kérdőív: Az adatgyűjtés strukturált módszere, amely olyan írásban vagy szóban feltett kérdések sorozatából áll, amelyekre a válaszadók válaszolnak.” (NARESH 2017).

Kutatásom elkészítéséhez használt kérdőívnel figyeltem arra, hogy motiváljam a kérdezetteket, és válaszlehetőséget is adjak, így megkönnyítve azt, hogy esetleg ő ne akarjon válaszolni, vagy nem jut eszébe mit is adjon válaszul. Persze, így nekem is könnyebb dolgom van a kiértékelésnél, hiszen már előre meghatározott válaszok adatait kell majd összehasonlítanom egymással. Igyekeztem logikusan felépíteni és a kérdések sorrendjét is megfelelően felépíteni az úgynevezett tölcser módszerrel. Az utolsó kérdésnél hagytam szabadságot a kitöltőnek, hiszen itt lehetősége volt egyéni választ is adni, ha úgy gondolta.

4. táblázat: Primer kutatásom jellemzése, általános adatai
(Forrás: Saját szerkesztés)

Minta elemszáma (megkérdezettek száma)	242 fő
Minta kiválasztása	véletlenszerű megkérdezés
Megkérdezés módja	Online
Megkérdezés időintervalluma	2023 május 1 -2023 október 26
Kérdések jellemzői	Eldöntendő kérdések Zárt- és vagy alternatív kérdések Nyitott válasz lehetőség Skálakérdés
Kérdőív elérhetősége:	https://forms.gle/6gxMUtxC8sVjDScJA Google űrlap

Kérdőíves kutatásom részletesen a 1. mellékletben is megtalálható.

Hipotézisem eredményét több oldalról is megvizsgáltam és igyekeztem feltételezéseimet alátámasztani. Excelben táblázatos (pivot) és diagrammos formában is elemeztem a kérdésekre kapott válaszokat. Majd SPSS program segítségével elemeztem bizonyos összefüggéseket, melyek a hipotézisem alátámasztást segítik megvizsgálni, de itt már egy mélyebb módszertant alkalmazva. Ezekhez kereszttáblás lekérdezést és faktorelemzést használtam.

7. Kutatási célkitűzés vizsgálata

A kérdőíves felmérés előtt felállított hipotéziseket nehéz volt 4-re redukálni, hiszen számtalan tényezőt lehetne vizsgálni. Igyekeztem azokat választani, amiből nem csak statisztikai adatokat tudok megfigyelni, hanem olyat is, ami a mindennapi ember számára érdekes lehet.

5. táblázat: Hipotézisek megfogalmazása
(Forrás: Saját szerkesztés)

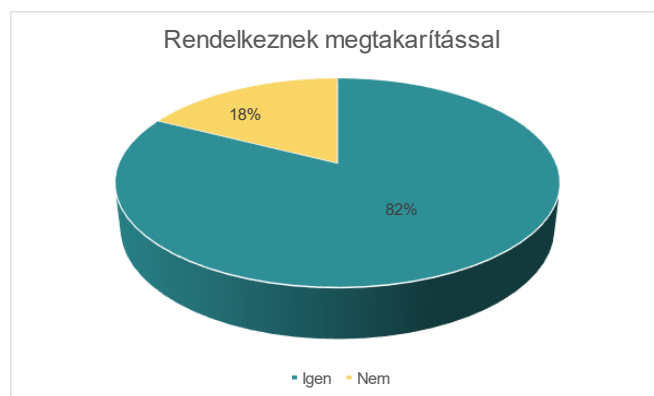
Sorszám	Hipotézisek megfogalmazása
I.	A válaszadók, akik magasabb pénzügyi ismeretekkel rendelkeznek jelentősebb mértékben takarítanak meg
II.	A megtakarítási forma kiválasztásánál a legfontosabb szempont a rugalmasság (likviditás) és a hozam
III.	A megkérdezettek demográfiai jellemzőinek függvényében eltérő befektetési lehetőségeket preferálnak
IV.	A válság jelentős mértékben befolyásolta a megkérdezettek megtakarítási szokásait pl. A 2008/2020-as válság hatására biztonságosabb és több megtakarítása van

Mivel a hangsúlyt inkább a kutatási eredményeim leírására szeretném helyezni, így nem egyesével mutatom be a kérdésekre kapott válaszokat, hanem az adott hipotézis alatt taglalom a megfelelő kérdést, kérdéseket. A válaszokat tekintve egyesével (kérdésenként) vagy két kérdést egymáshoz nézve mutatom be az eredményeket, így az esetleges összefüggéseket is hozzá prezentálom. Ezért egy hipotézisnél több kérdőíves kérdést is megmagyarázok vagy több diagramot mutatok be, az eredmények magyarázatára, és a válaszok megfelelő értelmezése miatt.

Az eredmények feltárása előtt fontosnak tartom még leírni, hogy a megkérdezettek számából hány ember rendelkezik megtakarítással és mennyi nem. A 242 főből mindössze 42 fő nem rendelkezik megtakarítással 198 fő igen (2 főnek sajnos nem értékelhető a válasza). Várakozásaimat teljesen igazolja az a tény, hogy 82% a megkérdezettek közül rendelkezik megtakarítással. Tehát a többségnek van. A többi kérdésre főleg őket fogom szűrni és elemezni,

hiszen az ő válaszaik fogják a hipotézisem fő vonalát megválaszolni. Viszont néhány gondolat vagy érdekességképpen melléteszem majd a megtakarítással nem rendelkezők válaszait is, izgalmas lesz látni az adatokat vizsgálva.

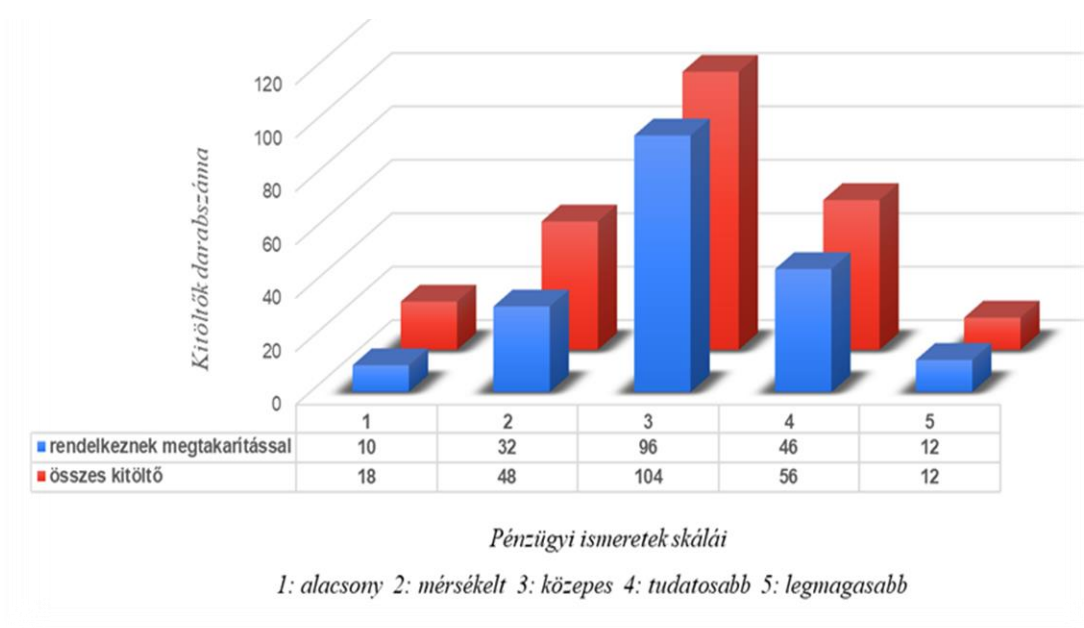
10. ábra: Megtakarítással rendelkezők aránya
(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves kutatási adatokból)

7.1 I. Hipotézis vizsgálata

A válaszadók, akik magasabb pénzügyi ismeretekkel rendelkeznek jelentősebb mértékben takarítanak meg. Az első célkitűzés a megkérdezettek pénzügyi kultúrájának vizsgálata. Egyrészt értékelni kellett saját megítélés alapján az általános pénzügyi tudást 4. kérdés, (kérdőív az 1 sz. mellékletben) másrészt kifejezetten a megtakarításokra is megnéztem, hogy ha valaki magas ismeretekkel rendelkezik, van-e megtakarítása 5. kérdés.

11. ábra: Pénzügyi ismeretek és megtakarítások mérése
(Forrás: Saját kérdőíves kutatás)

A fentiek vonatkozásában összefüggés látszik a pénzügyi tudás, illetve a megtakarítások mértéke között van összefüggés. Akik magas pénzügyi tudásról adott választ ott mindenkinek volt is megtakarítása (11. ábra). Aki viszont nagyon alacsony szintűnek gondolta a pénzügyi ismereteit, ott bizony a 18 válaszadóból csak 10 rendelkezik megtakarítással is. A válaszadók saját megítélésük szerint átlagosan 3,09-ös szintű pénzügyi ismerettel rendelkeznek.

Keresztábra elemzés során az összefüggés vizsgálat szignifikáns összefüggést jelöl, mivel a Khi négyzet 5% alatti. A vizsgálatához tartozó Chi keresztábra és további számítások a 2. számú mellékletben találhatóak. A Cramer's V féle mutató egy 0,335 értéket mutat, ez egy közepes kapcsolatot jelöl. A válaszadók, akik rendelkeznek megtakarítással, saját megítélésük szerint magasan képzetek, 4-es és az 5-ös skálátípusba sorolták magukat együttesen 58 fő (12.ábra). Ezzel szemben, aki azt nyilatkozta, hogy kevesebb tudása van, azok nem is rendelkeznek annyi pénzügyi megtakarítással.

12. ábra: Megtakarítások és tudatosság

(Forrás: Saját szerkesztés, kérdőíves kutatásomból nyert adatok alapján)

5. Rendelkezik jelenleg megtakarítással? * 4. Az alábbi skála felhasználásával osztályozza, megítélése szerint Ön milyen szintű pénzügyi ismerettel/tudással rendelkezik Crosstabulation								
			4. Kérem, az alábbi skála felhasználásával osztályozza, megítélése szerint Ön milyen szintű pénzügyi ismerettel/tudással					Total
			alacsony	mérsékelt	közepes	tudatosabb	legmagasabb	
5. Rendelkezik jelenleg megtakarítással?	NEM	Count	8	16	8	10	0	42
		% within 5. Rendelkezik jelenleg megtakarítással?	19,0%	38,1%	19,0%	23,8%	0,0%	100,0%
		% within 4. Kérem, az alábbi skála felhasználásával osztályozza, megítélése szerint Ön milyen szintű pénzügyi ismerettel/tudással	44,4%	33,3%	7,7%	17,9%	0,0%	17,6%
	IGEN	Count	10	32	96	46	12	196
		% within 5. Rendelkezik jelenleg megtakarítással?	5,1%	16,3%	49,0%	23,5%	6,1%	100,0%
		% within 4. Kérem, az alábbi skála felhasználásával osztályozza, megítélése szerint Ön milyen szintű pénzügyi ismerettel/tudással	55,6%	66,7%	92,3%	82,1%	100,0%	82,4%
Total		Count	18	48	104	56	12	238
		% within 5. Rendelkezik jelenleg megtakarítással?	7,6%	20,2%	43,7%	23,5%	5,0%	100,0%
		% within 4. Kérem, az alábbi skála felhasználásával osztályozza, megítélése szerint Ön milyen szintű pénzügyi ismerettel/tudással	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Az iskolai végzettséget is megkérdeztem, 3. kérdés (1. sz. melléklet) Így a pénzügyi ismereteket ezekkel az adatokkal is összevetettem. A legnagyobb fokú pénzügyi ismerettel, azok mondhatóak, akik magas iskolázottságúak (13.ábra). Akik magasabbra értékelték a tudásukat mint 2-es, jellemzően iskolázottabbak. (Okj-s szakma, Diploma, PHD). Az érettségi és Szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkezők válaszaikban nem is volt aki 5-ös, tehát a legmagasabb szintre értékelte a pénzügyi tudását.

13. ábra: Iskolai végzettség és pénzügyi ismeretek összefüggése
(Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves kutatásom adatai alapján)

	Skálatípus				
Iskolai végzettség	1	2	3	4	5
Diploma (BSc, MSc)	3%	6%	28%	15%	3%
Érettségi bizonyítvány	2%	6%	10%	3%	0%
OKJ-s bizonyítvány	0%	2%	8%	4%	2%
Phd	0%	0%	1%	0%	1%
Szakmunkás bizonyítvány	0%	2%	2%	1%	0%

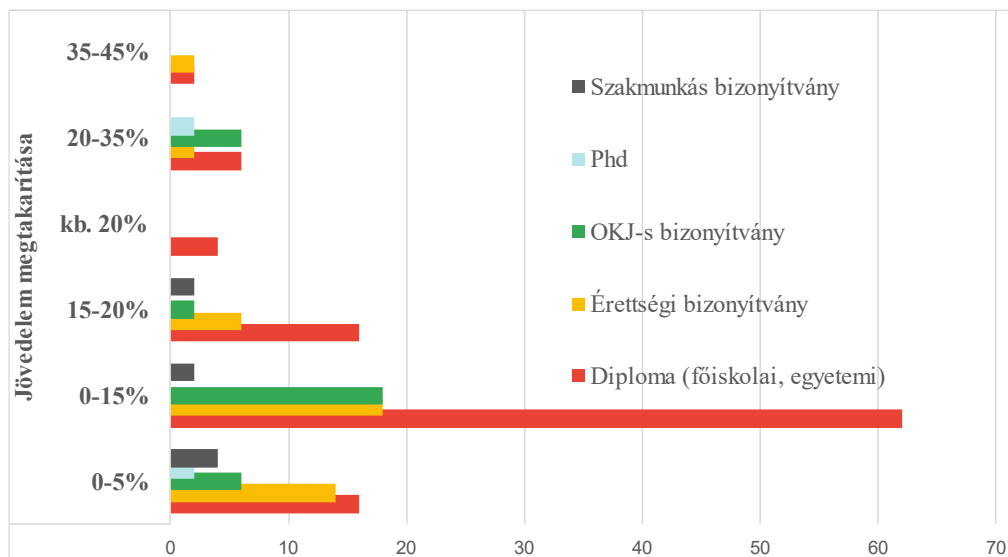
Keresztábra elemzés során az összefüggés vizsgálat is szignifikáns összefüggést jelöl, Mivel a Khi négyzet 5% alatti. A Cramer's V féle mutató 0,199 értéket mutat, közel van a 0-ához, így gyenge kapcsolatot jelöl. A vizsgálatához tartozó Chi keresztábra a 3. számú mellékletben található. Azok a válaszadók, akik saját megítélésük szerint a legmagasabb tudással rendelkeznek együttesen 12 fő (14. ábra).

14. ábra: Keresztábra: Iskolai végzettség és pénzügyi tudatosság
(Forrás: Saját szerkesztés)

3. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége: * 4. Kérem, az alábbi skála felhasználásával osztályozza, megítélése szerint Ön milyen szintű pénzügyi ismerettel/tudással							
		4. Kérem, az alábbi skála felhasználásával osztályozza, megítélése szerint Ön milyen szintű pénzügyi ismerettel/tudással					Total
		alacsony	mérsékelt	közepes	tudatosabb	legmagasabb	
3. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége:	Count	2	8	6	2	0	18
	% within 3. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége:						
	Szaktudás bizonyítvány	11,1%	44,4%	33,3%	11,1%	0,0%	100,0%
	% within 4. Kérem, az alábbi skála felhasználásával osztályozza, megítélése szerint Ön milyen szintű pénzügyi ismerettel/tudással	11,1%	16,7%	5,8%	3,4%	0,0%	7,5%
	Count	8	16	26	12	0	62
	% within 3. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége:						
	Érettségi bizonyítvány (Szakközépiskola)	12,9%	25,8%	41,9%	19,4%	0,0%	100,0%
	% within 4. Kérem, az alábbi skála felhasználásával osztályozza, megítélése szerint Ön milyen szintű pénzügyi ismerettel/tudással	44,4%	33,3%	25,0%	20,7%	0,0%	25,8%
	Count	0	8	16	12	4	40
	% within 3. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége:						
	OKJ-s bizonyítvány	0,0%	20,0%	40,0%	30,0%	10,0%	100,0%
	% within 4. Kérem, az alábbi skála felhasználásával osztályozza, megítélése szerint Ön milyen szintű pénzügyi ismerettel/tudással	0,0%	16,7%	15,4%	20,7%	33,3%	16,7%
	Count	8	14	54	32	6	114
	% within 3. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége:						
	Diploma (BSc, MSc)	7,0%	12,3%	47,4%	28,1%	5,3%	100,0%
	% within 4. Kérem, az alábbi skála felhasználásával osztályozza, megítélése szerint Ön milyen szintű pénzügyi ismerettel/tudással	44,4%	29,2%	51,9%	55,2%	50,0%	47,5%
	Count	0	2	2	0	2	6
	% within 3. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége:						
	Phd	0,0%	33,3%	33,3%	0,0%	33,3%	100,0%
	% within 4. Kérem, az alábbi skála felhasználásával osztályozza, megítélése szerint Ön milyen szintű pénzügyi ismerettel/tudással	0,0%	4,2%	1,9%	0,0%	16,7%	2,5%
Total	Count	18	48	104	58	12	240
	% within 3. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége:						
	% within 4. Kérem, az alábbi skála felhasználásával osztályozza, megítélése szerint Ön milyen szintű pénzügyi ismerettel/tudással	7,5%	20,0%	43,3%	24,2%	5,0%	100,0%

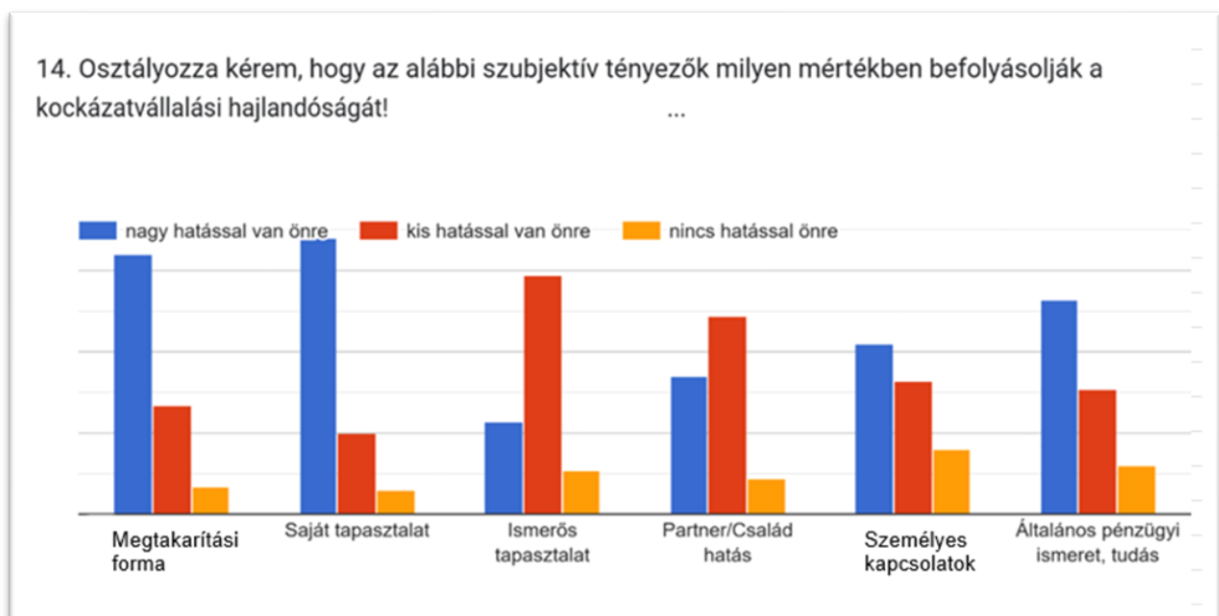
Az 1. számú hipotézisem végső eredményeként a jövedelmek százalékos megtakarítását néztem meg az iskolázottsággal és a pénzügyi ismeretekkel, 6. kérdés: *Jövedelme hány %-át takarítja meg?*, 1. sz. melléklet). Feltevésemet helyesnek látom és igazolják az alábbi adatok is. Megmutatta, hogy azok takarítanak meg a legtöbbet, akik rendelkeznek minimum érettségivel, hiszen ők már közel 20%-ot vagy annál többet is félretesznek (15. ábra). Akik szaktudás bizonyítvánnyal rendelkeznek ők kevesebb mint 20%-ot tesznek csak félre, a legtöbb ilyen iskolázottságú inkább a 0-5% közé tette a választát. Persze, a jövedelem kérdését itt most nem vizsgáltam és a jövedelem nagyságának torzító hatását sem, ez egy további kutatási téma lehetne.

15. ábra: Iskolázottság és jövedelemi viszonyok
(Forrás: Saját szerkesztés, a kérdőíves kutatásom adatai alapján)

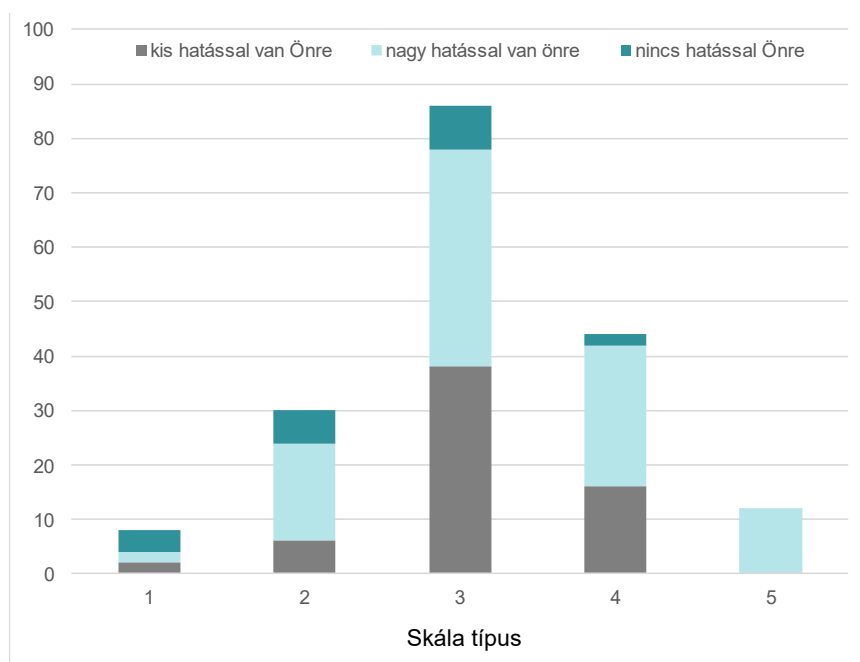
A 14. kérdés (1. sz. melléklet) A válaszadónál megfigyelhető a kockázat vállalási hajlandóságnál, hogy főleg 3 szempontot emeltek ki a válaszadók (16. ábra). Az adott megtakarítási formát, a saját tapasztalatot és a pénzügyi ismereteket.

16. ábra: Kockázatvállalási hajlandóság
(Forrás: Saját szerkesztés, a kérdőíves kutatásom adatai alapján)

Akire nagy hatással van az általános pénzügyi ismeret, tudás, az magát átlagosan 3,34-es szintű pénzügyi ismeretekkel rendelkező skálákba sorolta magát (17. ábra). Itt a legmagasabb a 3-as, vagy a feletti kategóriába való sorolás. Tehát nemcsak fontosnak tartja a pénzügy tudást, de ennek a tudásnak a birtokában is dönt, amikor a megtakarításról gondolkodik és kockáztat.

17. ábra: Pénzügyi ismeretek és kockázati hatások (ismeretek/tudtás)
(Forrás: Saját szerkesztés, a kérdőíves kutatásom adatai alapján)

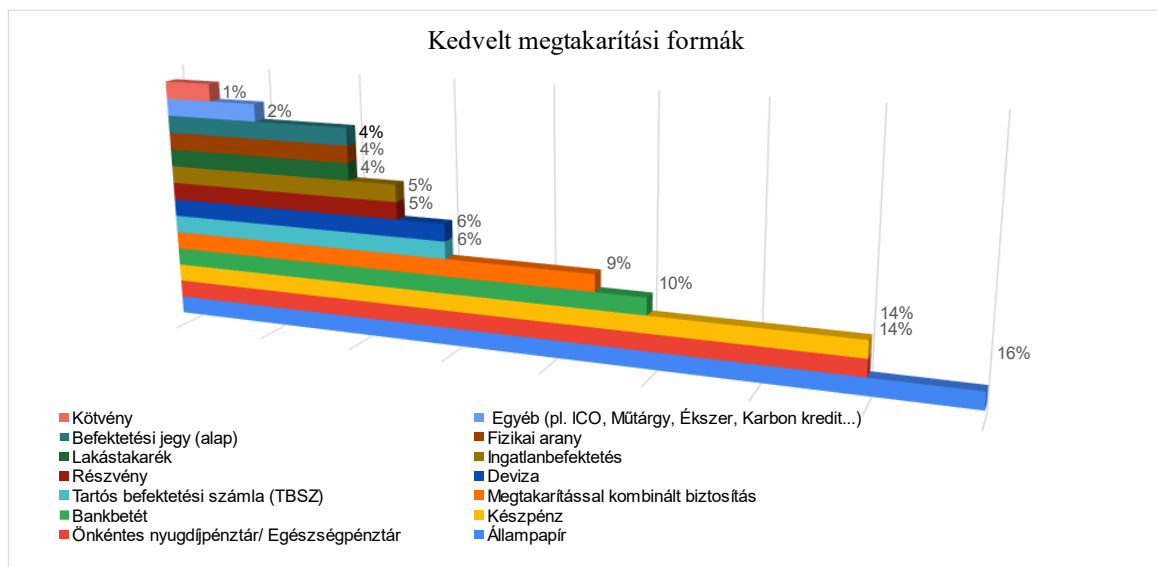
7.2 II. Hipotézis vizsgálata

A megtakarítási forma kiválasztásánál a legfontosabb szempont a rugalmasság (likviditás) és a hozam.

7. kérdésnél (1. sz. melléklet) a válaszadók 3 legkedveltebb formája az állampapír, a készpénz és az önkéntes nyugdíj és egészségpénztár (18. ábra). Viszonylag mobilnak mondhatóak a választások, főleg a készpénzt tekintve. Ahol nagyon nehéz a befektetett tőkéhez való jutás tehát a likviditás alacsony, azt nagyon kevesen választották.

18. ábra: Kedvelt megtakarítási formák

Forrás: Saját szerkesztés, a kérdőíves kutatásom adatai alapján

A következő kérdés a 9. kérdés (1. sz. mellékelt) *Az alábbi szempontokat osztályozva, kérem adja meg, hogy a felsorolt tényezők milyen mértékben befolyásolják megtakarítási szokásait?*

Nem százalékos formában adtam meg az adatokat, hanem darabszámban néztem meg az összefüggést (6. táblázat). Lehet látni, hogy a 198 embernek, akiknek van megtakarítása mennyire sokan választották ezeket fő szempontnak és a többi válaszadónak mások voltak a prioritásai. Voltak a kérdőívénél, akik csak 3-at jelöltek be, voltak, akik 5-öt. Szembetűnő, hogy a legfontosabb szempont a mobilitás, tehát a likviditás és a másik a hozam. Hipotézisem teljes mértékben igazolható. Nagy szerepet játszik a likviditás, a válság után az emberek így biztonságosabbnak érzik a megtakarításukat, hogy könnyen hozzáférhetőek maradnak.

6. táblázat Mobilitást, kockázatot, hozamot befolyásoló tényezők
(Forrás: Saját szerkesztés)

Mobilitás szempont befolyásoló	összesen	Kiemeltem a kérdésekből csak a Mobilitásra vonatkozó válaszokat.
egyáltalán nem	38	
kis mértékben	54	
nagy mértékben	102	
Végösszeg	194	

Kockázati szempont befolyásoló	összesen	Kiemeltem a kérdésekből csak a Kockázatra vonatkozó válaszokat.
egyáltalán nem	30	
kis mértékben	40	
nagy mértékben	116	
Végösszeg	186	
Hozam szempont befolyásoló	összesen	Kiemeltem a kérdésekből csak a Hozamra vonatkozó válaszokat.
egyáltalán nem	38	
kis mértékben	24	
nagy mértékben	128	
Végösszeg	190	

Eredményem további vizsgálata főkomponens-elemzés. Az eredmény szignifikáns. A Bartlett teszt alacsony p értéke ($<0,001$) arra utal, hogy a korrelációs mátrix nem teljesen azonos alakú, tehát van szignifikáns korreláció a változók között. A KMO közepes erősségű összefüggést mutat 0,618. A vizsgálathoz tartozó Rotated Component mátrix és további számítások az 4. számú mellékletben találhatóak.

19. ábra: KMO és Bartlett teszt (Forrás: Saját szerkesztés)

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0,618
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	498,261
	df	105
	Sig.	0,000

A jelentős főkomponensek közösen a teljes információtartalom 68%-át magyarázzák meg, így 5 db jelentős főkomponens van (4. sz. melléklet). A főkomponenseket megvizsgáltam, majd K-közép nemhierarchikus klaszterezési módszerrel képzett három klasztert a csoportátlagok alapján jellemeztem.

1. klaszter: Ismerősök és család véleménye számít sokaknak.
2. klaszter: Kockázat, időtáv és likviditás nagyon fontos tényező a megtakarítási forma választásánál.
3. klaszter: Akik egy bizonyos tehát adott megtakarítási formát választanak mindig, nekik a saját tapasztalat a legfontosabb. Mindemelett az általános tudatosságot döntőnek tartják a megkérdezettek.

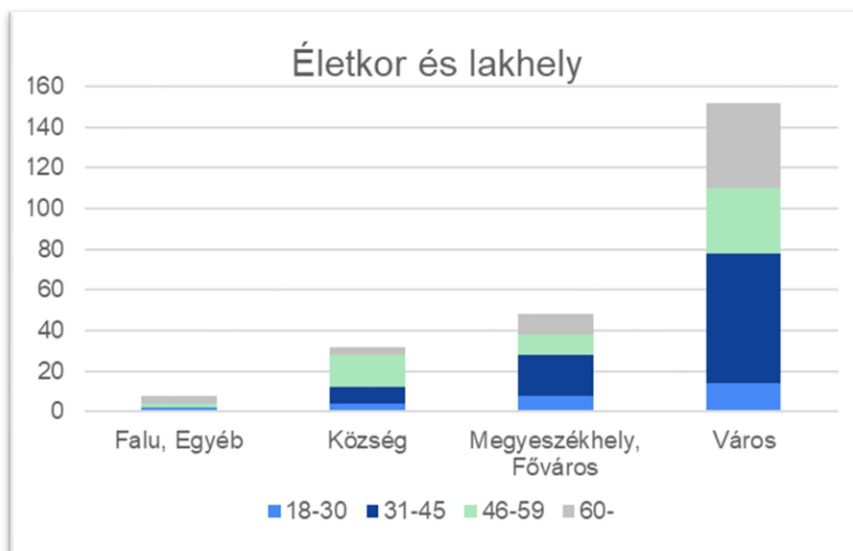
20. ábra: Klaszterek bemutatása
(Forrás saját szerkesztés Spss adatbázisból)

	Final Cluster Centers		
	Cluster		
	1	2	3
Megtakarítási cél szerződési feltételek, költségek mentén döntenek	0,49458	-0,55772	0,11925
Kockázat időtáv és likviditás a fontos nekik	-0,10549	0,41477	-0,58420
A család/partner és az ismerősök véleménye számít inkább	0,55312	-0,46753	-0,16166
Saját tapasztaltara építők csoportja, ők egy bizonyos megtakarítási formában is hisznek	-0,11607	-0,32326	0,82986
Általános pénzügyi ismereteket tartják fontosnak	-0,51387	-0,17232	1,29614

7.3 III. Hipotézis vizsgálata

A megkérdezettek demográfiai jellemzőinek függvényében eltérő befektetési lehetőségeket preferálnak. Demográfiai: 2. kérdés (1. sz. melléklet) és életkori: 1. kérdés (1. sz. melléklet) adatok összefüggésének a tekintetében nincs nagy eltérés, hacsak az nem, hogy faluba jelenleg nem él a középkorosztályból senki (21. ábra).

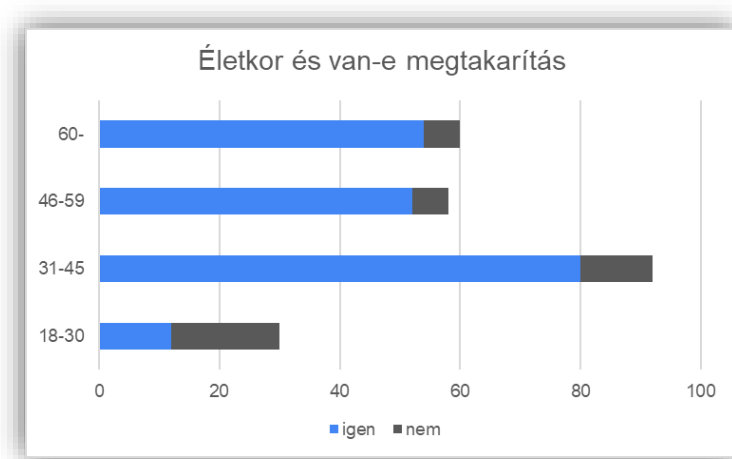
21. ábra: Életkor és lakóhelyi adatok
(Forrás: Saját szerkesztés, a kérdőíves kutatásom adatai alapján)

Életkor és az, hogy van-e megtakarítása az már mutat összefüggést (22. ábra). Kiemelkedőnek mondható a 31-45 éves korcsoport, ott a legmagasabb a megtakarítások száma.

22. ábra: Életkor és megtakarítási adatok

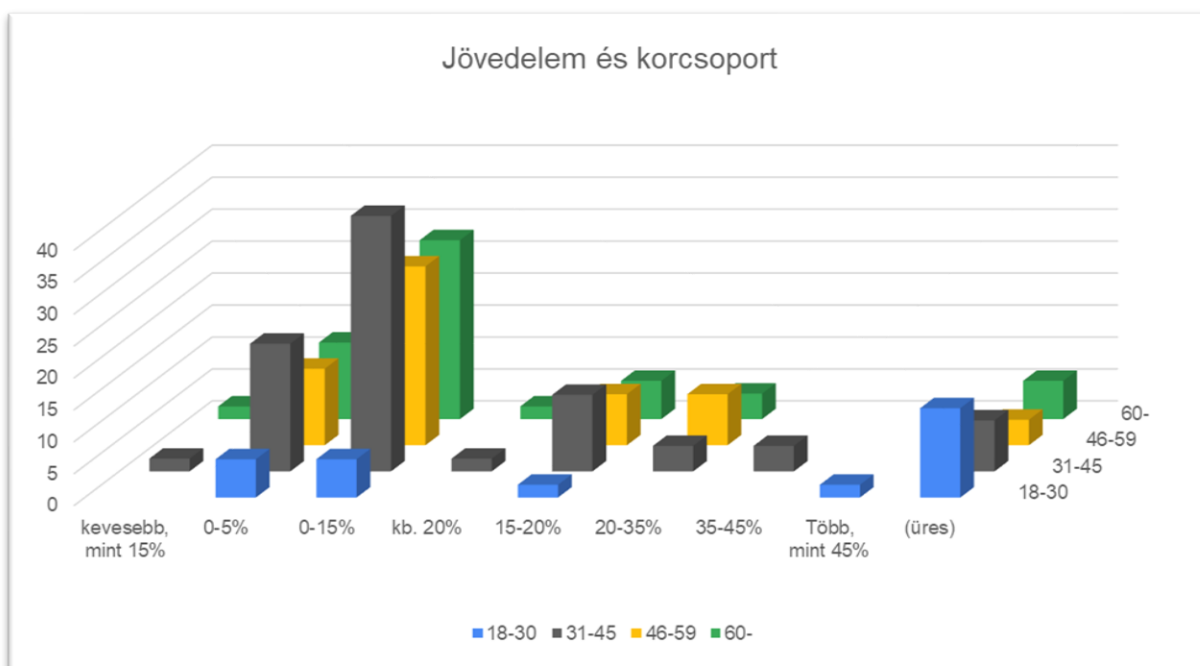
Forrás: Saját szerkesztés, a kérdőíves kutatásom adatai alapján

Megvizsgáltam a megtakarításra fordított összeget korcsoportonként is 6. kérdés (1. sz. melléklet). 0-15% közé esik a legtöbb megtakarítás a jövedelmekből, itt mind a 4 korcsoport jelen is van, ám a fiatalok látványosan elmaradnak a többi csoporthoz képest (23. ábra). Nyilván a jövedelemszerzés ebben az életkorban még sokkal kevesebb, mint a következő korcsoportban, ezért itt is kiemelném ennek lehet torzító hatása.

23. ábra: Megtakarításra fordított összeg és korcsoport

(Forrás: Saját szerkesztés, a kérdőíves kutatásom adatai alapján)

Kockázatvállalási hajlandóságot vizsgálva 12. kérdés (1.sz. melléklet) az életkorra nézve sokkal nagyobb eltérésre számítottam, a fiatalok körében arra gondoltam, hogy merészebbek a pénzügyek terén. Viszont csak két korcsoportban voltak, akik a legmagasabb kockázatot vállalják, ez a közép és az idős korosztály.

24. ábra: Kockázatvállalási hajlandóság és életkor

(Forrás: Saját szerkesztés, a kérdőíves kutatásom adatai alapján)

	Kockázatvállalási szint				
Életkor	1	2	3	4	5
18-30	6	4	6	2	
31-45	32	28	22		6
46-59	14	14	16	12	
60-	20	14	18	2	2
	72	60	62	16	8

A megtakarítási formával szemben is hasonló eredményre jutottam. Az egyik résztáblázat is mutatja, 7. kérdés (1. sz. melléklet) igazolja, hogy adott megtakarítási forma választásánál legtöbbször az állampapírt választották, ezt már fent taglaltam, de a már említett 3 korcsoport hasonlóan is választotta ezt.

25. ábra: Állampapír és életkor

(Forrás: Saját szerkesztés)

Állampapír			
31-45	46-59	18-30	60-
33%	29%	6%	32%

Részvényre alig gondoltak és ott is csak a közép korosztály. Így hipotézisemet nem tudom igazolni, mivel a kitöltők nagy rész inkább óvatos kockáztató, átlagosan 2,21-es szintű kockázatvállalási hajlandóságuk van. Így, ha a megtakarításokat nézzük biztos, hogy a többségük életkortól függetlenül a gyenge, de biztos megtakarítási formát részesítik előnyben.

Szintén egy keresztábra elemzést készítettem Spss-be. Az eredmény szignifikáns mivel az elemzés során az összefüggés vizsgálat Khi négyzet teszt 5% alatti értéket mutat. (4. sz. melléklet). A Cramer's V féle mutató gyenge kapcsolatot jelöl, 0,219 értéket mutat. A válaszadók nagy része 72 fő nem kockázatvállaló típus életkortól függetlenül (26. ábra). Az óvatos kockáztatók száma is 60 fő.

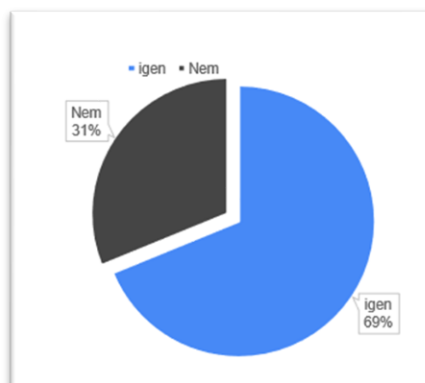
26. ábra: Életkor és kockázatvállalási hajlandóság, keresztábra
(Forrás: Saját szerkesztés, saját adatok alapján)

1. Az Ön életkora: * 12. Az alábbi skála segítségével osztályozza kérem, mennyire tartja magát kockázatvállaló befektetőnek? Crosstabulation								
			12. Az alábbi skála segítségével osztályozza kérem, mennyire tartja magát kockázatvállaló befektetőnek?					Total
			nem kockázatvállaló	óvatos	mérsékelt	kockázatvállaló	magas kockázatot vállal	
1. Az Ön életkora:	18-30	Count	6	4	6	2	0	18
		% within 1. Az Ön életkora:	33,3%	22,2%	33,3%	11,1%	0,0%	100,0%
		% within 12. Az alábbi skála segítségével osztályozza kérem, mennyire tartja magát kockázatvállaló befektetőnek?	8,3%	6,7%	9,7%	12,5%	0,0%	8,3%
	31-45	Count	32	28	22	0	6	88
		% within 1. Az Ön életkora:	36,4%	31,8%	25,0%	0,0%	6,8%	100,0%
		% within 12. Az alábbi skála segítségével osztályozza kérem, mennyire tartja magát kockázatvállaló befektetőnek?	44,4%	46,7%	35,5%	0,0%	75,0%	40,4%
	46-59	Count	14	14	16	12	0	56
		% within 1. Az Ön életkora:	25,0%	25,0%	28,6%	21,4%	0,0%	100,0%
		% within 12. Az alábbi skála segítségével osztályozza kérem, mennyire tartja magát kockázatvállaló befektetőnek?	19,4%	23,3%	25,8%	75,0%	0,0%	25,7%
	60-	Count	20	14	18	2	2	56
		% within 1. Az Ön életkora:	35,7%	25,0%	32,1%	3,6%	3,6%	100,0%
		% within 12. Az alábbi skála segítségével osztályozza kérem, mennyire tartja magát kockázatvállaló befektetőnek?	27,8%	23,3%	29,0%	12,5%	25,0%	25,7%
Total	Count	72	60	62	16	8	218	
	% within 1. Az Ön életkora:	33,0%	27,5%	28,4%	7,3%	3,7%	100,0%	
	% within 12. Az alábbi skála segítségével osztályozza kérem, mennyire tartja magát kockázatvállaló befektetőnek?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

7.4 IV. Hipotézis vizsgálata

A válság jelentős mértékben befolyásolta a megkérdezettek megtakarítási szokásait. pl. A 2008/2020-as válság hatására biztonságosabb és több megtakarítása van.

27. ábra Megtakarítások a covid válságban
(Forrás: saját szerkesztés)

Bár a megkérdezettek többsége még a válságban is tudott félre tenni, 15. kérdés (1. sz. melléklet) Túlnyomó többségüknek kevesebb jutott megtakarításra, mint korábban. 11. kérdés (1.sz. melléklet) adatainak a prezentálása segít a hipotézisemet megmagyarázni. Több állítás közül melyeket zárt kérdésként tettem fel, a válaszadók nagy részénél a biztosabbnak tűnő megtakarítási forma volt a lényeges, ám ennél is többen jelölték meg azt, hogy sajnos nem tudtak többet félre tenni a válság óta (28. ábra) Sajnálatos, de a megkérdezetteknek a 35 százaléka kevesebbet tud megtakarításra fordítani, mint korábban.

28. ábra: 11. kérdésre adott válaszok
(Forrás: saját szerkesztés)

Állítások	OKJ-s bizonyítvány	Phd	Szaktudás bizonyítvány	Érettségi bizonyítvány (Szakközépiskola)	Diploma (BSc, MSc)
A válság óta nagyobb összeget takarítok meg. (Biztonságra való törekvés)	4		2	10	4
A válság óta magasabb hozamot biztosító megtakarítási formában helyeztem el a pénzem.	2			6	20
A válság óta alacsonyabb összeget takarítok meg.	10	2	4	20	36
Bizalomvesztés miatt nem célom.			2	2	12
A válság óta biztonságosabb megtakarítási formába tettem a pénzem	10	2	2	2	26
A válság óta hiteltörlesztésre fordítottam a megtakarításom.	4				4
A válság óta rendszeres jövedelmen kívüli bevétel kiesésre fordítom a megtakarításom.	2			2	2
Egyéb			2	2	
A korábbi megtakarítás cél szerinti felhasználása történt (megszűnt a cél).				2	4
A válság óta sajnos nem rendelkezem megtakarítással.				6	
	114	64	40	6	18

Ha az adatokban tovább vizsgálódok, látható, hogy a 10. kérdés-re (1. sz. melléklet) adott válaszokban kitűnik mennyire hatással volt a válaszadókra a válság. A 29. ábrán látható, hogy legmagasabb 32%-ot is elérte a megkérdezettek között az 5. szint, azaz, a nagy hatással volt rá a válság. Így hipotézisem csak részben igazolható, mert hatással volt a válság a válaszadókra, voltak is megtakarításaik biztonságosabb vagy több hozamot ígérő formába menekítették át, de sajnos nem tudtak/akartak többet félretenni a bizonytalanságra, azaz a jövőre nézve a válságban.

29. ábra: Hatások a válságra
(Forrás: Saját szerkesztés a kutatási adataim alapján)

Likert skála eredménye a válság hatására nézve		
osztályzata	%	hatások
1	2%	nem volt rá hatással
2	10%	picit hatással volt
3	29%	közepesen volt rá hatással
4	26%	hatással volt
5	32%	nagy hatással volt
Átlag 3,77		

7.5 Kutatási eredményem összefoglalása

7. táblázat: Eredmények összefoglalása
(Forrás: Saját szerkesztés)

Sorszám	Hipotézisek	Eredmény
I.	A válaszadók, akik magasabb pénzügyi ismeretekkel rendelkeznek jelentősebb mértékben takarítanak meg	Elfogadva
II.	A megtakarítási forma kiválasztásánál a legfontosabb szempont a rugalmasság (likviditás) és a hozam	Elfogadva
III.	A megkérdezettek demográfiai jellemzőinek függvényében eltérő befektetési lehetőségeket preferálnak	Elutasítom
IV.	A válság jelentős mértékben befolyásolta a megkérdezettek megtakarítási szokásait pl. A 2008/2020-as válság hatására biztonságosabb és több megtakarítása van	Részből Elfogadva

8. Összegzés

Dolgozatomban a két válság által előállt gazdasági helyzet szemszögéből kiindulva szerettem volna megvizsgálni, hogyan gondolkodik a magyar lakosság nagy része a megtakarítások tekintetében. Mennyire gondolkodnak előre a jövőt illetően, ha bizonytalan a piac, akkor a lakosság tudatosabban takarít-e meg. A 2008-as válság jelentős hatással volt a megtakarítási szokásokra, sok ember veszítette el munkáját, a piaci viszonyok kiszámíthatatlanok lettek és instabilak. Ez sok ember számára komoly anyagi nehézségeket okozott, ami miatt kénytelenek voltak átgondolni a megtakarítási szokásaikat. Ezt az időszakot követően valamelyest növekedett a megtakarítási kedv, mely részben a pénzpiacon megjelenő termékpalettának is volt köszönhető, mivel egyre összetettebb termékek jelentek meg a piacon. Az emberek általában proaktívan kezdtek reagálni a válságra, és többet takarítottak meg. De nagy változások, hogy milyen megtakarítási formát részesítünk előnybe, nem mentek végbe. A pénzügyi tudatosság sajnos nem javult.

A Covid-válság során is sokan áttekintették a kiadásaikat és megszorításokat hoztak az életükben. Csökkentették a luxuscikkekre fordított pénzösszeget és inkább az alapvető szükségletekre koncentráltak. Sokan elkezdtek takarékosabbá válni az áram- és vízhasználat, az ételekhez való hozzáférések és más napi rutinok terén. Így a megváltozott gondolkodásban lassan-lassan teret engedett a pénzügyi információk a fontosságának „gyűjtése”, nemcsak, mert elérhető volt, hanem mert igény is volt rá. Az emberek nagyrésze a megtakarításaikkal többet foglalkozott, de a kockázatot és a félelmet nehezen tudták felülmúlni. Pedig kockázat minden döntésünkönél van, pénzügyi területen sem lehetünk biztosak abban, hogy mekkora hozamot érünk el. De választhatunk a kívánt cél elérése érdekében, tudunk információk alapján - a megtakarítási termékekről- gondolkodni, áttenni, kivenni, eltenni. Régóta tudjuk, hogy a hozam és kockázat között szoros kapcsolat áll fenn, és minél nagyobb a kockázatvállalási hajlandóságunk, annál nagyobb lehet a várható nyereségünk, de a veszteség is nagyobb lehet. És ilyenkor inkább csak a veszteségre koncentrálnunk, mintha a nagyobb hozamot meg se hallottuk volna. Sokan biztosabb helyre menekítették át a félretett pénzüket (állampapír, bankbetét), kevesebb hozamot tudva utána. Félelemből és a piac ingatagsága miatt nem a kockázatosabb, hanem a biztosnak „ítélt”, köztudatban is szereplő termékek felé dőlt a mérleg. Annak ellenére, hogy több termék is megtalálható a piacon, amely nem hordoz magában óriási kockázatot (befektetési jegy, megtakarítási számla) mely termékekre az OBA is garanciát

vállal⁷, a rendszerben megingott bizalomvesztést miatt, az emberek nem választották. Inkább megőrizték a pénzüket (szó szerint), mintsem hogy elköltsék, (ők még most is készpénzben gondolkodnak), mivel nem tudták, milyen hosszú ideig tarthat a válság, vagy milyen hatással lehet a jövőbeli munkalehetőségeikre és pénzügyi helyzetükre, és kockáztatni nem merték azt, amit már félre tudtak tenni. Bár a válságok általában ösztönzik az embereket a megtakarításokra, mivel ráébresztik őket a pénzügyi bizonytalanságra és a váratlan helyzetekre való felkészülés fontosságára. Ez a változás azonban nem mindenki számára volt egyértelmű.

Elemzésem során megállapítható, hogy aki saját bevallása szerint rendelkezik pénzügyi tudással, az általában magasan iskolázott (OKJ, Diploma, Phd). Ebből a körből is kerülnek ki azok, akik a jövedelmük 20%-át vagy annál többet is félretesznek megtakarításként. A legkedveltebb megtakarítási formáknál azok a kedvelt termékek, melyeknél a hozam, a likviditás és a kockázat tisztán értelmezhető. Likviditás és a hozam nagyban befolyásolják a megtakarítási szokásokat a megkérdezetteknel. Sokan választják ezért még mindig az állampapírt és a meglepő módon a készpénzt. Nagy szerepet játszik a családnak és az ismerősi körnek a tapasztalata, mint befolyásolás. Akik egy bizonyos megtakarítás választanak kitartóan, ott pedig a saját tapasztalat fontossága a kiemelt a megfelelő pénzügyi tudás mellett. Demográfiai szempontból nincs nagy eltérés a megkérdezettek között. Életkortól függetlenül is inkább az óvatos és kevésbé kockázatos termékeket választják, kicsi a kockázatvállalási hajlandóság. Megkérdezettek csak 3,7%-a mutat magas kockázatvállalási hajlandóságot. A válság a válaszadók 32 százalékára nagy hatással volt, bár a 69 százaléka, még a válságban is tudott félretenni, túlnyomó többségüknek 35 százalékkal kevesebb jutott megtakarításra, mint korábban.

Ahhoz, hogy a magyar lakosság pénzügyi tudatossága javuljon, az egyik legfontosabb lépés a pénzügyi oktatás bevezetése az iskolákban. Itt nemcsak arra gondolok, hogy rávilágítunk a pénz kezelésére a takarékoskodás fontosságát hangsúlyozva, hanem hogy ténylegesen termékeket megvizsgálva szemléltetjük az egyes megtakarítások formái között a különbséget, hogy többféle választás létezik a piacon, és ne féljünk használni őket. Fontos lenne olyan közösségi médiakampányokat indítani, amelyek információkkal és tippekkel látják el az embereket a pénzügyek terén. Ez segítené a lakosságot abban, hogy megértsék a pénzügyi fogalmakat, megtanulják a hatékony kiadásmenedzsmentet és a hosszú távú tervezést. Persze most is vannak

⁷ Az Országos Betétbiztosítási Alap fejenként és bankonként **100.000 euró** összegig kártalanítja a bank ügyfeleit. Forrás: <https://tudastar.money.hu/ismerteto/oba-garancia-kartalanitas-feltetelei/>

ilyen videók, cikkek, de nem feltételen hiteles forrásból építkeznek. Mindemellett a pénzről, mint tabu dologról, többet kéne beszélgetni egymással, a pénzügyi céljainkról, tapasztalatainkról, vagy akár elérhetővé kellene tenni a pénzügyi tanácsadásnak több formáját is, a szakemberek és a közember között. Bár kétség sem fér hozzá, hogy javult a tudatosságunk a pénzügyek terén, van megtakarítása a lakosság nagyrészenek, felkészül és gondolkodik a jövőjét illetően, ami nagyon jó. Többen használnak már okos eszközöket is a költségeik nyomon követésében, a kiadásaik tervezésében és a megtakarítási célok elérésében. Vagy figyelnek a kormányzati oldalról elhangzó adókedvezményekre és igénybe is veszik őket. Tudatosabban használják a kapott információkat, de mégis van egy régi attitűd és félelem a dolgok mögött. Ha a kis befektetésünket nézzük, sokszor a biztonságot tekintjük a legfontosabbnak, még akkor is, ha tudjuk, hogy kicsi, vagy alig érzékelhető hozama lesz a befektetett tőkénknek, vagy akár még veszteségünk is adódik az infláció miatt. Tehát igaz az, hogy a válság hatására a megtakarítási szokások átalakultak, igyekszünk megtakarítani és felkészülten várni a jövőt, de ezt csakis csendes és biztonságosnak gondolt befektetésekké tesszük.

Irodalomjegyzék

1. ARIE (2002) Arie Arnon (Ben-Gurion University of the Negev Beer-Sheva, Israel) and Warren Young (Bar-Han University Ramat-Gan, Israel) 2002, *The Open Economy Macromodel: Past, Present and Future*, DOI: 10.1007/978-1-4615-1075-8
2. BANKMONITOR (2020): Mennyi megtakarítása van egy átlagos magyar családnak? bankmonitor.hu honlap, Letöltés dátuma: 2023. 09.25
Forrás: <https://bankmonitor.hu/mediatar/cikk/mennyi-megtakaritasa-van-egy-atlagos-magyar-csaladnak>
3. BARANYI A. – SZÉLES ZS (2008): *A hazai lakosság megtakarítási hajlandóságának vizsgálata*, BULLETIN of the Szent István University. (2008) Felelős kiadó Dr. Solti László egyetemi tanár, rektor ISSN 1586-4502. Megjelent 380 példányban (p. 369.)
4. BAREITH (2020): Bareith Tibor: Viselkedési Pénzügyek tantárgyhoz tartozó tananyag, MATE, Gödöllő, 2020 – Kilátáselemélet- 1. órai anyag 40-45 dia.
5. BAREITH T. (2020): Bareith Tibor: Pénzügymenedzsment tantárgy, egyetemi segédanyag, MATE, Gödöllő 2020, 3. óra Pénzügyi piacok 1-30 dia
6. BUGÁR (2016): Bugár Gyöngyi (2016): *Piaci és hitelkockázat menedzsment*. Budapest: Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789630598620> Letöltve: (2023. 10. 14.)
Forrás: https://mersz.hu/hivatkozas/dj192pehm_6_p5/#dj192pehm_6_p5
7. CONTROLLER INFO (2013): *A működési, pénzügyi, és stratégiai kockázatok feltérképezése, mérése és a kockázatjelentések tartalmi összefüggései*, Szerző: Dr. Bárczi Judit, Mahesh Singh Kumar and Dr. Zéman Zoltán, I. ÉVF. 2013. 12. SZÁM, Letöltés: 2023.10.10 Forrás: <https://controllerinfo.hu/issue/i-evf-2013-12-szam/>
8. ECONOMY (2021): Makrokörnyezet, Economy-pedia.com honlapja, Letöltés: 2023.09.18
Forrás: <https://hu.economy-pedia.com/11037700-macroenvironment>
9. FEDOR (2016): Dr. R. Fedor Anita – Dr. Huszti Éva: Kutatásmódszertani kézikönyv, Debreceni Egyetem egészségügyi kar, 2016, Kiadó: Debreceni Egyetemi Kiadó, ISBN 978-963-318-586-5
10. FREDERICK (2021): Frederick Kibon Changwony, Kevin Campbell, Isaac T. Tabner, Savings goals and wealth allocation in household financial portfolios, Journal of Banking & Finance, Volume 124, 2021, 106028, ISSN 0378-4266, Letöltés: 2023.10.11
Forrás: <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2020.106028>. DOI: 10.1016/j.jbankfin.2020.106028. Letöltés: 2023.10.11
11. GRANTIS (2022): *Megtakarítások összehasonlítása*. GRANTIS.hu honlapja. Lekérdezés dátuma: 2023.09.23 Forrás: <https://grantis.hu/megtakaritasok-osszehasonlitas/>
12. GOMEZ-MINAMBRES (2012): Joaquín Gómez-Miñambres: Motivation through goal setting, In: *Journal of Economic Psychology* 1223-1239p , Letöltés dátuma: 2023.09.11
Forrás: ISSN 0167-4870 DOI: 10.1016/j.joep.2012.08.010.
13. GUBIK (2018): Sáfránné Dr. Gubik Andrea: Vállalkozói hajlandóság fokozása, Fiatalodó és megújuló Egyetem – Innovatív tudásváros A Miskolci Egyetem intelligens szakosodást szolgáló intézményi fejlesztése EFOP-3.6.1-16-2016-00011 Tréning tananyag, Letöltés: 2023.10.09 Forrás: https://innovativ-tudasvaros-efop361.uni-miskolc.hu/files/1057/Vallalkozoi_hajlandosag_fokozasa_tananyag.pdf
14. HANSEN (1965): Hansen A. H.: *Útmutató Keyneshez*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Hansen, A. H.: Guide to Keynes. New York: McGraw-Hill Book,
15. HELLOVIDÉK (2023): Kutatási, mire teszünk félre. Hellovidék.hu honlapja. Letöltés dátuma: Forrás: <https://www.hellovidek.hu/gazdasag/2023/08/11/lerantottak-a-leplet-a-magyarok-anyagi-helyzeterol-tenyleg-enyire-csorok-vagyunk>

16. HVG,1 4, (2009): 2008-as válság hátttere, HVG.hu honlapja, Letöltés dátuma: 2023.10.29
Forrás:https://hvg.hu/gazdasag/20180915_valsag_lehman_brothers_hitelezes_krach_evfordulo
17. INDEX (2023): Kantar kutatás. Index honlapja. Letöltés dátuma: 2023.10.11
Forrás: <https://index.hu/gazdasag/2023/08/08/penzugy-inflacio-realber-provident-kantar-kutatas/>
18. INDEX Keresetek kutatás (2023): Keresetek kutatás. Index honlapja: Letöltés dátuma: 2023.10.09 Forrás: <https://index.hu/gazdasag/2023/06/28/keresetek-kutatas-penz-fizetes-ber-megtakaritas-kantar-provident/>
19. INFOSTART (2023): infláció lassul, Infostart.hu honlapja, letöltés dátuma: 2023.10.18
Forrás: <https://infostart.hu/gazdasag/2023/09/28/mnb-igazgato-ev-vegere-7-8-szazalek-koze-lassul-az-inflacio#>
20. INVESTOPEDIA.HU (2022): Kockázatvállalás, Investopedia.hu honlapja, Letöltés dátuma: 2023.10.10, Forrás: <https://investopedia.hu/befektetesi-utmutato/2022>
21. INVESTOPEDIA.COM (2020): Hozam és Kockázat, Investopedia.hu honlapja, Letöltés dátuma: 2023.10.09
Forrás:[https://www.investopedia.com/thmb/XLpO_9Wed4VCjjU9_bl3_ctyB8=/750x0/filters:no_upscale\(\):max_bytes\(150000\):strip_icc\(\):format\(webp\)/dotteddash_Final_Risk_Feb_2020-01-66f3c5ffb3c040848f1708091fa40eb9.jpg](https://www.investopedia.com/thmb/XLpO_9Wed4VCjjU9_bl3_ctyB8=/750x0/filters:no_upscale():max_bytes(150000):strip_icc():format(webp)/dotteddash_Final_Risk_Feb_2020-01-66f3c5ffb3c040848f1708091fa40eb9.jpg)
22. JORION (1999): JORION, P.: *A kockázatotott érték*, Budapest: Panem Kiadó, 1999
PHILIPPE Jorion: *A kockázatotott érték*. Budapest: Panem Könyvkiadó Kft., ISBN 2399989784451
23. KARAJZ (2019): Dr. Karajz Sándor: Közgazdaságtan alapjai, Gazdaságtudományi kar, Gazdaságelméleti Intézet, Miskolci Egyetem, Letöltés: 2023.10.29 Forrás: https://gtk.unimiskolc.hu/files/10351/1.El%C5%91ad%C3%A1s_010FN.pdf
24. KESZEY (2023): Keszezy Tamara–Gyulavári Tamás (2017): Marketingtervezés. Budapest: Akadémiai, Kiadó. DOI: 10.1556/9789634540144, Letöltés dátuma: 2023.10.16
Forrás: https://mersz.hu/hivatkozas/dj206mt_9_p2/#dj206mt_9_p2
25. KEYNES (1965): KEYNES J. M.: *A foglalkoztatás, a kamat és a pénz általános elmélete*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó (Budapest), 1965, Váson, 430 oldal. P 128.
26. KIRÁLY J., MÁJER B. (1997): Király Júlia szerk, Májer Beáta szerk.: *Baküzemtan*. Nemzetközi Bankárképző Rt. Budapest, Folpress Nyomdaipari Kft. ISBN:9636630283 (p.135-136.)
27. KOVÁCS (2018): Kovács Gábor: Gazdaság és Pénzügy, Bankszövetség.hu honlapja
Forrás:<https://bankszovetseg.hu/Public/gep/2018/jav%20imp%20377-386%20Kovacsuj.pdf>
377-386 Kovacs Gabor.indd, 018/4. szám (5. évfolyam) Letöltés: 2023.10.09
28. KSH (2023): Munkaerőpiaci folyamatok, KSH.hu honlapja. 2023. II. negyedév (ksh.hu)
Forrás:<https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/munkaeropiacy-folyamatok-2023-ii-negyedev/index.html>
29. LANG (2010): Lang, WW, Jagtiani, JA: *A jelzálog- és pénzügyi válságok: a hitelkockázat-kezelés és a vállalatirányítás szerepe*. Atl Econ J 38, 295–316 (2010).
Forrás: DOI. 10.1007/s11293-010-9240-4
30. LENTER (2013): Prof. Dr. Lentner Csaba: Közpénzügyek és államháztartástan. Nemzeti Közszoigálati és Tankönykiadó, 2013. (78. oldal)
31. MABISZ (2020): Pénzügyi tudatosság, Mabisz.hu honlapja, Letöltés dátuma: 2023.10.15
Forrás: <https://mabisz.hu/wp-content/uploads/2020/11/biztositas-es-kockazat-7-evf-3-4-szam-6-cikk.pdf>

32. MAGYAR TUDOMÁNY (2021): Magyar Tudomány 2021/06. Akadémiai Kiadó. Online elérhető: Mersz. hu honlapján, Letöltve: 2023.10.15
Forrás https://mersz.hu/hivatkozas/matud202106_f59788_p34/#matud202106_f59788_p34
33. MASZOL (2021): Covid19, Maszol.hu honlapja, Letöltés dátuma: 2023.10.21 Forrás: <https://maszol.ro/kulfold/Egy-eve-nyilvanitotta-vilagjarvannya-a-koronavirus-fertozest-a-WHO>
34. MÁJER (1998): Májer Beáta: *Lakossági üzletág* Budapest: Nemzeti Bankárképző Központ Rt.1998.
35. MÁTÉ (2022): Máté Norbert: megtakarítások, befektetések. Dolgospénz.hu honlapja Forrás: <https://dolgospenz.hu/befektetes-kezdoknek/> letöltés dátuma: 2023.09.23
36. MIKLÓS (2013): A magyar eladósodás és a válság hatásai Miklós, Gábor (2013) *A magyar eladósodás és a válság hatásai* (Hungarian indebtedness and its effects). Köz-gazdaság, 8 (1). pp. 77-86.
37. MNB (2023): inflációs-alapmutatók, MNB honlapja Letöltés dátuma: 2023.09.28 Forrás: <https://mnbb.hu/letoltes/inflacios-alapmutato-aktualis-havi-ertekeles.pdf>
38. MNB Információs előrejelzés: Az inflációs előrejelzés legyezőábrája, Letöltés: 2023.09.10 Forrás: MNB honlapja, <https://www.mnbb.hu/letoltes/hun-ir-digitalis-16.pdf>
39. MNB Életpályaszakaszok: www.mnbb.hu honlapja, Letöltés 2023.10.29 Forrás: <https://www.mnbb.hu/i/9-pm-infografika-az-eletpalya-szakaszai.exact1240x981.png>
40. MNB KAMAT (2023): Alapkamatt, MNB.hu honlapja, Letöltés: 2023.10.29 Forrás: https://www.mnbb.hu/Jegybanki_alapkamatt_alakulasa
41. MOLNÁR (2022): MOLNÁR, Tamás; DÁNIEL, Zoltán András. Válságok a hazai munkaerőpiacon–regionális aspektusból= Crises in the Hungarian Labour Market-A Regional Perspective. ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI STRATÉGIAI FÜZETEK. GAZDASÁG-RÉGIÓ-TÁRSADALOM: TÉRGAZDASÁGTANI ÉS ÜZLETI KUTATÁSOK LEKTORÁLT TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA, 2022, 19.1: 48-57. Letöltés dátuma: 2023.09.01
42. NARESH (2017): Naresh K. Malhotra–Simon Judit közreműködésével (2017): Marketingkutatás. Budapest: Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789630598675> Letöltve: https://mersz.hu/hivatkozas/dj198mk_1_p1/#dj198mk_1_p1 (2023. 11. 05.)
43. NEXTLEVEL (2016): A pénzügyek magasabb szintje, Letöltés dátuma: 2023.10.12 Forrás: <http://www.nextlevel.hu/endre-megmondja/kockazat-nem-mindegy-hogy-milyen>
44. OED. (2017): Oxford English Dictionary, online edition. Oxford: Oxford University Press. Forrás: www.oed.com/. Accessed 29 May 2017 Letöltés dátuma: 2023.10.11
45. O'NEIL (2017): O'Neill, R., Ralph, J., A. Smith, P. (2017). What Is Inflation? In: Infláció. Palgrave Macmillan, Palgrave Macmillan, Cham. Forrás: https://doi.org/10.1007/978-3-319-64125-6_2, Letöltés dátuma: 2023.09.26
46. OPEN EDU: A reáljövedelmek mérése, Open.edu honlapja, Letöltés: 2023.10.31 Forrás:https://www.open.edu/openlearn/pluginfile.php/410941/mod_oucontent/oucontent/12536/edd90386/e4863d96/ou_futurelearn_money_fig_1214.small.jpg
47. Pénzügyi fogalomtár: Penzugyifogalmak.hu honlapja, Letöltés dátuma: 2023.10.16 Forrás: <https://penzugyifogalmak.hu/penzuegyi-fogalomtar/>
48. POGÁTSÁ (2022): Pogátsa Zoltán, *Válság és infláció - A globális pénzügyi rendszer*, Kossuth Kiadó , Megjelenés: 2022. A könyv elektronikus változatának kiadója Kossuth Kiadó Zrt. www.kossuth.hu Epub: ISBN 978-963-544-978-1 Mobi: ISBN 978-963-544-979-8
49. POLGÁRI SZEMLE (2020): Polgári Szemle, 16. évf. 4–6. szám, 2020, 31–50., Letöltés dátuma: 2023.10.02 Forrás: DOI:10.24307/psz.2020.1004

50. ROBERT (2004): Robert G. Allen: *Multiple Streams of Income* John Wiley & Sons, Inc. Hungarian translation: Szabó Sándor Kiadja: Bagolyvár Könyvkiadó Budapest 2004, ISBN 963 9447 25 0
51. SAMUELSON (2016): Samuelson Paul A., Nordhaus William D.: *Közgazdaságtan*, Kiadó: Akadémiai Kiadó Online megjelenés éve: 2016 ISBN: 978 963 059 781 4 Letöltés dátuma: 2023.09.01
52. SÁGI (2007): dr. Sági Judit: *Banktan*, Saldo Pénzügyi Tanácsadó és Informatika Zrt. 2007, ISBN: 978-963-638-235-3
53. SPEIGELNÉ (2022): Speigelné Szabó Margit: *A makroökonómia alapfogalmai* NSZFI követelménymodul, azonosító száma: SzT-002-50. Letöltés dátuma: 2023.09.01 Forrás: https://www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Bemeneti_kompetenciak_meresi_ertekelesi_eszkozrendszerenek_kialakitasa/15_1968_002_101215.pdf
54. TATAY T. (2009): Tatay Tibor: *A háztartások pénzügyi megtakarításai Magyarországon*, NYME közgazdaságtudományi Kar, Tananyag segédlet, Sopron 136.p.,
55. TUDASTAR (2023): Alapkamat fogalma, Tudastar.money.hu honlapja, letöltés dátuma: 2023.09.30 Forrás: <https://tudastar.money.hu/fogalom/alapkamat/>
56. TÚRÓCZI (2020): TÚRÓCZI, Imre; MESTER, Éva; ZÉMAN, Zoltán. *Magyarország versus Covid-19: intézkedések, tapasztalatok, jövőkép*= Hungary versus Covid-19: Actions, Experiences and the Future. *POLGÁRI SZEMLE: GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT*, 2020, 16.1-3: 78-93.

Ábrák jegyzéke:

1.	ábra: A magyar lakosság főbb megtakarítása (2023)	7. oldal
2.	ábra: A megtakarítások csoportosítása megtakarítói viselkedés alapján	8. oldal
3.	ábra: Megtakarítási típusok életpályaszakaszonként	11. oldal
4.	ábra: Lakossági megtakarítási lehetőségek (teljesség igénye nélkül)	12. oldal
5.	ábra: Megtakarítási függvény	18. oldal
6.	ábra: Az inflációs előrejelzés legyezőábrája	21. oldal
7.	ábra: A reáljövedelmek mérése	23. oldal
8.	ábra: Hozam és kockázat	30. oldal
9.	ábra: 2008-as válság okai Magyarországon	32. oldal
10.	ábra: Megtakarítással rendelkezők aránya	41. oldal
11.	ábra: Pénzügyi ismeretek és megtakarítások mérése	41. oldal
12.	ábra: Megtakarítások és tudatosság	42. oldal
13.	ábra: Iskolai végzettség és pénzügyi ismeretek összefüggése	43. oldal
14.	ábra: Keresztábra: Iskolai végzettség és pénzügyi tudatosság	44. oldal
15.	ábra: Iskolázottság és jövedelemi viszonyok	45. oldal
16.	ábra: Kockázatvállalási hajlandóság	45. oldal
17.	ábra: Pénzügyi ismeretek és kockázati hatások (ismeretek/tudás)	46. oldal
18.	ábra: Kedvelt megtakarítási formák	47. oldal
19.	ábra: KMO és Bartlett teszt	48. oldal
20.	ábra: Klaszterek bemutatása	49. oldal
21.	ábra: Életkor és lakóhelyi adatok	49. oldal
22.	ábra: Életkor és megtakarítási adatok	50. oldal
23.	ábra: Megtakarításra fordított összeg és korcsoport	50. oldal
24.	ábra: Kockázatvállalási hajlandóság és életkor	51. oldal
25.	árba: Állampapír és életkor	51. oldal
26.	ábra: Életkor és kockázatvállalási hajlandóság, keresztábra	52. oldal
27.	ábra: Megtakarítások a covid válságban	53. oldal
28.	ábra: 11. kérdésre adott válaszok	53. oldal
29.	ábra: Hatások a válságra	54. oldal

Táblázatok jegyzéke

1.	táblázat: Megtakarítási termékek előnyei és hátrányai	15. oldal
2.	táblázat: A megtakarító/befektető kockázatvállalási szintje	28. oldal
3.	táblázat: Különbségek a két válságban	36. oldal
4.	táblázat: Primer kutatásom jellemzése, általános adatai	39. oldal
5.	táblázat: Hipotézisek megfogalmazása	40. oldal
6.	táblázat: Mobilitást, kockázatot, hozamot befolyásoló tényezők	47. oldal

Mellékletek listája

- 1.számú melléklet:** A primer kutatáshoz használt kérdőív kérdései
- 2. számú melléklet:** I. Hipotézis vizsgálata, Keresztábra
- 3. számú melléklet:** II. Hipotézis vizsgálata, Keresztábra
- 4. számú melléklet:** II. Hipotézis vizsgálata, Rotated Component mátrix
- 5. számú melléklet:** III. Hipotézis vizsgálata, Keresztábra
- 6. számú melléklet:** Konzulensi nyilatkozat
- 7. számú melléklet:** Szerzői nyilatkozat

Mellékletek

1. számú melléklet: A primer kutatáshoz használt kérdőív kérdései

A válságok hatása a hazai háztartások megtakarítási szokásaira.

Simon Orsolya vagyok, MATE pénzügy MSc szak végzős hallgatója. Szakdolgozatomat a megtakarítási szokásokkal kapcsolatosan írom kiemelve a válságokra való hatását, kérem segítse a munkámat az alábbi anonim kérdőív kitöltésével.

Néhány demográfiai adat után pénzügyi kérdéseket teszek fel, a megtakarítási szokásaival kapcsolatban.

Köszönöm az idejét!

...

1. Az Ön életkora:

☐ 18-30

☐ 31-45

☐ 46-59

☐ 60-

2. Az Ön lakhelye:

☐ Megyeszékhely, Főváros

☐ Város

☐ Község

☐ Falu, Egyéb

3. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége:

- ☐ Nincs befejezett általános iskolai végzettsége
- ☐ 8 általános iskola
- ☐ Szakmunkás bizonyítvány
- ☐ Érettségi bizonyítvány (Szakközépiskola)
- ☐ OKJ-s bizonyítvány (szakma)
- ☐ Diploma (BSc, MSc)
- ☐ Phd

4. Kérem, az alábbi skála felhasználásával osztályozza, megítélése szerint Ön milyen szintű pénzügyi ismerettel/tudással rendelkezik megtakarításokra vonatkozólag! (Az 1-es a legalacsonyabb, míg az 5-ös a legmagasabb szintű ismeretet jelenti.)

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

5. Rendelkezik jelenleg megtakarítással?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

Megtakarításra vonatkozó adatok.

Kérdésekre kérem abban az esetben válaszoljon, ha jelenleg rendelkezik megtakarítással!

6. Jövedelme hány %-át takarítja meg?

- ☐ 0-5%
- ☐ 0-15%
- ☐ 15-20%
- ☐ 20-35%
- ☐ 35-45%
- ☐ Több, mint 45%

7. Ha több megtakarítással is rendelkezik, kérem válasszon ki maximum 3 db-ot, hogy a megtakarításra szánt összegből melyik a legfontosabb 3 forma.

- ☐ Bankbetét
- ☐ Befektetési jegy (alap)
- ☐ Tartós befektetési számla (TBSZ) / Megtakarítási szla
- ☐ Önkéntes nyugdíjpénztár/ Egészségpénztár
- ☐ Lakástakarék
- ☐ Megtakarítással kombinált biztosítás
- ☐ Fizikai arany

- ☐ Részvény
- ☐ Kötvény
- ☐ Állampapír
- ☐ Készpénz (valuta)
- ☐ Deviza
- ☐ Ingatlanbefektetés
- ☐ Egyéb (pl. ICO, Műtárgy, Ékszer, Karbon kredit...)

8. Havonta azonos összeget fordít megtakarításaira?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

9. Az alábbi szempontokat osztályozva, kérem adja meg, hogy a felsorolt tényezők milyen mértékben befolyásolják megtakarítási szokásait!

	egyáltalán nem	kis mértékben	nagy mértékben
Hozam	☐	☐	☐
Kockázat	☐	☐	☐
A megtakarítási cél	☐	☐	☐
Felmerülő költségek	☐	☐	☐
Befektetés likviditása (r...	☐	☐	☐
Szerződés módosítási fe...	☐	☐	☐
Kedvezmények (pl. adóv...	☐	☐	☐
Időtáv (Mennyi időre fek...	☐	☐	☐
Egyéb	☐	☐	☐

10. A 2008-as illetve a Covid okozta gazdasági válság hatása milyen mértékben hatott megtakarítási szokásaira? Az alábbi skála felhasználásával jelölje meg kérem. (Az 1 jelenti, hogy nem volt rá hatással, az 5 jelenti, hogy jelentős mértékben befolyásolta.)

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

11. Abban az esetben, ha a 2008-as és a Covid okozta gazdasági válság hatással volt megtakarítási szokásaira, kérem jelölje be, az alábbi állítások közül melyik leginkább igaz Önre!

- ☐ A válság óta sajnos nem rendelkezem megtakarítással.
- ☐ A válság óta alacsonyabb összeget takarítok meg.
- ☐ A válság óta nagyobb összeget takarítok meg. (Biztonságra való törekvés)
- ☐ A válság óta biztonságosabb megtakarítási formába tettem a pénzem
- ☐ A válság óta magasabb hozamot biztosító megtakarítási formában helyeztem el a pénzem.
- ☐ A válság óta rendszeres jövedelmen kívüli bevétel kiesésre fordítom a megtakarításom.
- ☐ A válság óta hiteltörlesztésre fordítottam a megtakarításom.
- ☐ A korábbi megtakarítás cél szerinti felhasználása történt (megszűnt a cél).
- ☐ Bizalomvesztés miatt nem célozom.
- ☐ Egyéb

12. Az alábbi skála segítségével osztályozza kérem, mennyire tartja magát kockázatvállaló befektetőnek, milyen a kockázatvállalási hajlandósága? (Az 1 jelenti, hogy nem tarja magát kockázatvállaló megtakarítónak, az 5 jelenti, hogy magas kockázatvállaló megtakarítónak tarja magát.)

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

13. Osztályozza az alábbi megtakarítási formákat a kockázatuk alapján a saját megítélése szerint! (A gyenge azt jelenti kockázatmentes, az erős azt jelenti magas kockázattal bír.)

	erős	közepes	gyenge
Bankbetét	☐	☐	☐
Befektetési jegy (alap)	☐	☐	☐
Tartós befektetési számla	☐	☐	☐
Önkéntes nyugdíjpénztá...	☐	☐	☐
Lakástakrék	☐	☐	☐
Megtakarítással kombin...	☐	☐	☐
Fizikai arany	☐	☐	☐
Részvény	☐	☐	☐
Kötvény	☐	☐	☐
Állampapír	☐	☐	☐
Készpénz	☐	☐	☐
Deviza	☐	☐	☐
Ingatlanbefektetés	☐	☐	☐
Egyéb	☐	☐	☐

14. Osztályozza kérem, hogy az alábbi szubjektív tényezők milyen mértékben befolyásolják a kockázattvállalási hajlandóságát!

	nagy hatással van önre	kis hatással van önre	nincs hatással önre
Egy bizonyos megtakarít...	☐	☐	☐
Általános pénzügyi isme...	☐	☐	☐
Ismerős/barátok tapaszt...	☐	☐	☐
Partner/Család hatás	☐	☐	☐
Személyes kapcsolatok	☐	☐	☐
Saját tapasztalás	☐	☐	☐

15. A Covid okozta válságban tudott félretenni?

- ☐ igen
- ☐ Nem

16. A 2008-as évben, vagy a Covid okozta gazdasági recesszióban változtatott az eddigi megtakarítási formáin? Ha igen, miben? A választ kérem fejtse ki néhány szóban

Hosszú szöveges válasz

A 7. fejezetben lévő eredményekhez a diagrammokhoz tartozó adatok és számítások.

1. számú melléklet: I. Hipotézis vizsgálat, Keresztábra

Chi-Square Tests				
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	
Pearson Chi-Square	26,686 ^a	4	0,000	
Likelihood Ratio	27,020	4	0,000	
Linear-by-Linear Association	13,875	1	0,000	
N of Valid Cases	238			
a. 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,12.				
Symmetric Measures				
	Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	0,335		0,000
	Cramer's V	0,335		0,000
	Contingency	0,318		0,000
Interval by Interval	Pearson's R	0,242	0,067	3,831
Ordinal by Ordinal	Spearman	0,226	0,070	3,557
N of Valid Cases	238			
a. Not assuming the null hypothesis.				
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.				
c. Based on normal approximation.				

2. számú melléklet: II. Hipotézis vizsgálat, Keresztábra

Chi-Square Tests				
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	
Pearson Chi-Square	37,922 ^a	16	0,002	
Likelihood Ratio	39,746	16	0,001	
Linear-by-Linear Association	13,346	1	0,000	
N of Valid Cases	240			
a. 13 cells (52,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,30.				
Symmetric Measures				
	Value	Approximate Significance		
Nominal by Nominal	Phi	0,398	0,002	
	Cramer's V	0,199	0,002	
	Contingency Coefficient	0,369	0,002	
N of Valid Cases	240			

3. számú melléklet: II. Hipotézis vizsgálat, Rotated Component mátrix

Rotated Component Matrix ^a					
	Component				
	1	2	3	4	5
9. osztályozva, hogy a felsorolt tényezők milyen mértékben befolyásolják megtakarítási szokásait! [Kedvezmények adók]	0,832				
9. osztályozva, hogy a felsorolt tényezők milyen mértékben befolyásolják megtakarítási szokásait! Szerződés módosítási feltételek]	0,803				
9. osztályozva, hogy a felsorolt tényezők milyen mértékben befolyásolják megtakarítási szokásait! A megtakarítási cél	0,623				
9. osztályozva, hogy a felsorolt tényezők milyen mértékben befolyásolják megtakarítási szokásait! Felmerülő költségek	0,603				-0,505
14. Az alábbi szubjektív tényezők milyen mértékben befolyásolják a kockázatvállalási hajlandóságát! [Személyes kapcsolatok]	-0,510		0,441		
9. osztályozva, hogy a felsorolt tényezők milyen mértékben befolyásolják megtakarítási szokásait! Kockázat		0,845			
9. osztályozva, hogy a felsorolt tényezők milyen mértékben befolyásolják megtakarítási szokásait! Időtáv		0,797			
9. osztályozva, hogy a felsorolt tényezők milyen mértékben befolyásolják megtakarítási szokásait! Hozam		0,771			
9. osztályozva, hogy a felsorolt tényezők milyen mértékben befolyásolják megtakarítási szokásait! [Befektetés likviditása (rugalmasság)]		0,516	-0,514		
14. Az alábbi szubjektív tényezők milyen mértékben befolyásolják a kockázatvállalási hajlandóságát! [Partner/Család hatás]			0,784		
9. osztályozva, hogy a felsorolt tényezők milyen mértékben befolyásolják megtakarítási szokásait! [Egyéb]			-0,585		
14. Az alábbi szubjektív tényezők milyen mértékben befolyásolják a kockázatvállalási hajlandóságát! [Ismerős/barátok tapasztalata]	0,509		0,560		
14. Az alábbi szubjektív tényezők milyen mértékben befolyásolják a kockázatvállalási hajlandóságát! [Egy bizonyos megtakarítási forma iránti bizalom]				0,732	
14. Az alábbi szubjektív tényezők milyen mértékben befolyásolják a kockázatvállalási hajlandóságát! [Saját tapasztalás]				0,668	
14. Az alábbi szubjektív tényezők milyen mértékben befolyásolják a kockázatvállalási hajlandóságát! [Általános pénzügyi ismeret, tudás]					0,766

	Cluster		
	1	2	3
REGR factor score 1 for analysis 2	0,97665	-2,42765	-1,09971
REGR factor score 2 for analysis 2	0,21581	0,89108	-2,18410
REGR factor score 3 for analysis 2	2,80188	-1,07813	1,23010
REGR factor score 4 for analysis 2	-0,43914	-0,74079	0,13760
REGR factor score 5 for analysis 2	-0,95387	-0,36944	2,41320

Iteration History^a

Iteration	Change in Cluster Centers		
	1	2	3
1	2,427	2,116	2,558
2	0,232	0,128	0,450
3	0,000	0,000	0,000

a. Convergence achieved due to no or small change in cluster centers. The maximum absolute coordinate change for any center is ,000. The current iteration is 3. The minimum distance between initial centers is 4,920.

Final Cluster Centers			
	Cluster		
	1	2	3
Megtakarítási cél szerződési feltételek, költségek mentén döntenek	0,49458	-0,55772	0,11925
Kockázat időtáv és likviditás a fontos nekik	-0,10549	0,41477	-0,58420
A család/partner és az ismerősök véleménye számít inkább	0,55312	-0,46753	-0,16166
Saját tapasztaltara építők csoportja, ők egy bizonyos megtakarítási formában is hisznek	-0,11607	-0,32326	0,82986
általános pénzügyi ismereteket tartják fontosnak	-0,51387	-0,17232	1,29614

Number of Cases in each Cluster		
Cluster	1	34,000
	2	34,000
	3	18,000
Valid		86,000
Missing		156,000

4. számú melléklet: III. Hipotézis vizsgálat, Keresztábra

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	31,464 ^a	12	0,002
Likelihood Ratio	35,229	12	0,000
Linear-by-Linear Association	0,173	1	0,678
N of Valid Cases	218		
a. 8 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,66.			
Symmetric Measures			
		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	0,380	0,002
	Cramer's V	0,219	0,002
	Contingency Coefficient	0,355	0,002
N of Valid Cases		218	

5. számú melléklet: Konzulensi nyilatkozat

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függeléke: A MATE egységes szakdolgozat /
diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.1. sz. melléklete: Konzulensi nyilatkozat

NYILATKOZAT

Simon Orsolya Anikó (név) (hallgató Neptun azonosítója: DS3HU1)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének
követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2023 év 11 hó 02 nap

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.

6. számú melléklet: Szerzői nyilatkozat

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függelék: A MATE egységes szakdolgozat /
diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréseiről és
eredetiségéről

A hallgató neve:

SIKLOV ORSOLYA ANIKO'

A Hallgató Neptun kódja:

DS3 HU1

A dolgozat címe:

A vállalkozás hatása a hazai képzőtevékenységre

A megjelenés éve:

2023

A konzulens intézetének neve:

Videófejlesztés és Fenntartás Gerdoság Int.

A konzulens tanszékének a neve:

Bevezetési, Pénzügyi és Számvetési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott
záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi
alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen
megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a
záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását
engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás
felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor
szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár-
és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a
megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után
nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitóri rendszerében.

Kelt: 2023 év 11 hó 03 nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.